BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr. 22745

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 51-52 (120-121) 24 - 31 dec. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Age, libertate Decembri utere

„Haide, bucură-te de libertatea lui decembrie", afirmă poetul latin Horaţiu într-una din *Satirele* sale (II, 7, 5), îndemnându-l pe sclavul Davus să se poarte ca un cetăţean liber. În vechea Romă, an de an, în zilele de 16, 17 şi 18 decembrie, sclavii erau consideraţi egali stăpânilor lor. Aveau voie să îmbrace toga, dădeau comenzi şi stăpânii îi serveau la masă. Prin extensie şi analogie, versul horaţian simbolizează un îndemn spre a folosi o vremelnică libertate.

Fericită, dar şi stranie coincidenţă. La jumătatea lunii decembrie, în 1989, „sclavii" Timişoarei dădeau semnalul revoluţiei punând capăt dictaturii comunismului totalitar care transformase viaţa noastră într-un coşmar cotidian. Răspândită în câteva zile în principalele oraşe, revoluţia română învinsese, stârnind admiraţia omenirii care constata, nu prea măgulitor pentru noi, că şi mămăliga explodează.

Libertatea cucerită cu preţul de sânge al atâtor jertfe tinere a deschis scurtele saturnalii româneşti. De la bun început graţia a pogorât peste cenuşiul vieţii: a fost abolită cenzura, a fost reinstaurat pluripartitismul, ni s–au dat paşapoarte şi s-au cheltuit, cât ai clipi, câteva miliarde de dolari. Am spus adio sărăciei - aşa credeam. Au fost zile cu trei sori în frunte, dar minunea, ca orice minune, n-a ţinut prea mult. Intrând în vârtejul luptelor politice, prieteni de-o viaţă s-au aruncat unii asupra altora ca fiarele. Sertarele scriitorilor s-au dovedit a fi pline doar de resentimente. Dreptul de a circula în străinătate a fost îngrădit foarte curând de semnul mustrător al Occidentului că nu suntem destul de civilizaţi. Unele etnii pretind a fi suferit mai mult sub dictatură decât întregul popor. Capetele tăiate ale balaurului au reapărut, monstruozităţile unei ideologii devenind ideologiile altor monstruozităţi. Ele se numesc corupţie, inflaţie, droguri, terorism, marasm. Tânăra democraţie parcurge, de patru ani, un drum flancat de furcile caudine ale tensiunilor dinăuntru şi ale „garanţiilor" din afară. Binefacerile revoluţiei din decembrie au dispărut, aducându-ne, în multe cazuri, într-o stare mai disperată decât înainte. Inexorabil şi ferm, libertatea lui decembrie '89, plătită atât de scump, ne obligă să dăm seamă, în faţa aceloraşi (dar şi a altora) dintre stăpâni, pentru propria noastră existenţă, pentru eroii noştri condamnaţi la moarte fiindcă sunt români. Sentimentul că ne aflăm, din nou, în eprubeta experienţelor europene şi mondiale ne dă târcoale, Ialta rimează cu Malta, în timp ce noi credem cu disperare în miracolul românesc.

Cine se interpune destinului nostru spunând, ca Horaţiu odinioară sclavului său Davus: „Haide, bucură-te de libertatea lui Decembrie"? Ce ar putea ilustra mai bine aceste rânduri amare? Harta trasată cu creionul de tâmplărie de papaşa Stalin (acelaşi care stabilise şi procentele sferelor de influenţă în Europa) sau figura românului dintr-o fotografie devenită celebră, care, aflat într-o mare de oameni, cu faţa schimonosită de durere şi cu lacrimi în ochi, ridicase mâna având degetele desfăcute pentru semnul victoriei?

Noi credem, totuşi, că anul 1994 se va deschide într–o clipă a speranţei crescute din corola sângelui martirilor.

Literatorul

CRONICA LITERARĂ de Eugen Simion

REPORTER SPECIAL, proză inedită de Ion Băieşu

REFLECŢII DESPRE REVOLUŢIE de Romul Munteanu

AMURGUL REVOLUŢIILOR de Ortega y Gasset

VISUL EUROPEI de Lothar Späth

Mai semnează: Valentin Silvestru, Laurenţiu Damian, Dumitru Micu, Gheorghe Tomozei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BREVIAR

Premiile „Marin Preda"

La Siliştea Nouă şi Alexandria (Teleorman), s-au acordat vineri 17 decembrie premiile Concursului naţional de proză scurtă „Marin Preda". Din juriul condus de George Bălăiţă au făcut parte Nicolae Iliescu, Cornel Popescu, Sorin Preda, Marius Tupan, Nicolae Ţone, precum şi Stan V. Cristea, consilier la Inspectoratul pentru cultură al judeţului Teleorman. În fruntea palmaresului s-au situat *Tatiana Alexandru* din Alexandria, cu premiul Consiliului judeţean Teleorman, în valoare de 150.000 lei şi *Magdalena Orghidan* (Braşov) care a obţinut premiul Inspectoratului judeţean pentru cultură (125.000 lei) şi premiul revistei „Literatorul" (50.000 lei). Premiul întâi acordat de Inspectorat (75.000 lei), împreună cu premiul editurii revistei „Literatorul" (50.000 lei) şi premiul revistei „Arc" şi al Fundaţiei Culturale Române au revenit lui *Ladislau Daradici* (Deva), iar premiul al II-lea (50.000 lei), la care s-au adăugat premiul revistei „Luceafărul" şi premiul ziarului „Tineretul Liber" (20.000 lei) - *Veronicăi Ana Mari Grigoraş* (Iaşi). În fine, premiul ziarului „Teleormanul" (35.000 lei) i-a revenit lui *Sorin Ardeleanu* din Braşov.

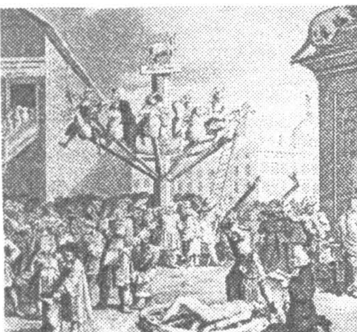
Palmaresul „Mihail Jora"

Concursul naţional de interpretare muzicală „Mihail Jora", organizat de direcţia de resort a Ministerului Culturii, împreună cu alte instituţii interesate şi mai mulţi sponsori, s-a încheiat cu următoarele rezultate: *Secţiunea canto-lied* - basul *Sorin Coliban*, Trofeul concursului „Mihail Jora" şi Marele premiu al oraşului Bucureşti; mezzo-soprana *Camelia Munteanu*, premiul I, baritonul *Leonard-Cristian Fieraru*, premiul II; soprana *Nicoleta Colceiar*, premiul III, soprana *Ana Amelia Ştefănescu*, premiul special al juriului, doamna *Andreiana Roşca*, premiul „Bianca" pentru acompaniament. *Secţiunea pian* - *Silvia Ciorbaru* (premiul I), *Isabela Stan* (premiul II), *Ana Iarovaia* (premiul III). Respectivele trei premii au fost împărţite la *secţiunea cvartet coarde* de cvartetele *Bogdan Sofei, Bogdan Văcărescu* şi „Academicus", iar la *secţiunea coregrafiei de autor* de *Răzvan Mazilu, Cosmin Manolescu* şi *Varvara Ştefănescu*. ■

TUR DE ORIZONT

Normalitatea „Azi"

Ziarul *AZI*, oficios al PD (FSN) tinde să devină o prezenţă activă, cu atât mai mult cu cât intuieşte „normalitatea", dând pe piaţă, săptămânal, câte un supliment, literar sau de divertisment. Un merit deosebit îl are Traian T. Coşovei, singurul scriitor din redacţie. „Carusel" şi „Feţele culturii" sunt două apariţii mult aşteptate, „pour les connaisseurs". Din păcate, mai există şi pete negre (ca şi în soare, după cum ştim!). Astfel, din diletantism insuficient mascat apare o rubrică „Poiana lui Iocan", care de mai bine de doi ani e semnată de prozatorul Tudor Dumitru Savu, la Cluj, în „Mesagerul transilvan". Ultimul număr (1082, din 20 decembrie 1993) prezintă opiniile unui personaj feminin care nici nu există: Georgeta Dimisianu Bedrosian. Mai multă atenţie în recrutarea colaboratorilor!

William Hogarth

„Badea" ne informează!

TIMPUL ieşean, ajuns la infatigabilul număr 5(cinci) ne face o plăcută surpriză: intervievat de R. Nicolau, dl A.Marino mai trânteşte o afirmaţie care-l descalifică. Aidoma oricărui român ce-şi face valiza şi cutreieră lumea degeaba (atât înainte cât şi după '89) domnia sa priveşte literatura română de la înălţimea magazinelor „Tati" sau de pe viaductul ce dă în „marché aux puces". „Ce-i poate spune unui francez că un ţăran român taie un salcâm sau că nu plăteşte fonciirea?" se întreabă dânsul. Chiar aşa! Ce-i poate spune unui francez că un astmatic stă într-o casă cu pereţi de plută şi-şi aminteşte că mănâncă o prăjitură? sau că un tânăr rus ucide o bătrânică? Sau că un fermier american încearcă s-o seducă pe fata proprietarului? Să te legi de Marin Preda care, orice s-ar zice, este unul dintre cei mai lucizi interpreţi ai sufletului românesc nu e un semn de mare fineţe culturală.

Greu cu latinitatea!

Revista *CUVÂNTUL*, de câteva numere bune, ne face - gratuit - o plăcută publicitate. Băieţii de acolo simt nevoia să spună şi ei câte ceva, dar drama lor e că nu ştiu ce vorbesc. Ca să dovedim, încă o dată, că suntem de acord cu orice dezbatere de idei (de idei, nota bene!), îi aşteptăm în redacţia noastră pentru o eventuală colaborare (manuscrisele nedactilografiate şi *nepublicate* nu se restituie!). Chiar dacă îi cheamă Sebestyen Carol şi nu înseamnă (poate doar deocamdată) chiar nimic. Din ultimul număr, 51, remarcăm greşelile de tipar, precum şi fraza „România este una din cele cinci limbi latine". Să fie un semn de oboseală, ochii împăienjeniţi de mulţimea dosarelor şi a cuvântărilor?

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

TV

Scaunul catodic

Ieri, totul era cât se poate de simplu: fiecare trib „social" îşi avea propria echipă de zgomote, propria ierarhie, propriul consiliu de administraţie, propriul sistem neurovegetativ. Triburile se ignorau reciproc. La patru ani de la debutul revoluţiei româneşti, lucrurile sunt la fel, înfăşurate însă în fularul politicii de cafenea. Lipsa de caracter, de măsură, de creştere şi descreştere a dat naştere unui gang ce-şi afişează opulenţa de neam prost. Asistăm la un provincialism galopant, la toate nivelurile şi în sens giratoriu.

Bunăoară, în Franţa (zona-etalon pentru culturile noastre) puterea de cumpărare a crescut de patru ori, între 1949 şi 1980. În anul graţios 1983, o familie de muncitori din alte patru de acelaşi tip avea cel puţin două automobile. Tot acolo, luna mai a anului 1968 a fost considerată, îndeobşte, luna albiturilor antiburgheze, când de fapt era taman contrariul. Tinerii de atunci, proveniţi din popularele clase de mijloc, îşi dovedeau neliniştea şi, mai ales, graba. Doreau participare, aventură, timp liber, luau la întrebări sistemul, nu şi modelul social.

Paralela 45 e liberală şi grăitoare. Noi, imitatori încă de pe vremea etnogenezei, ne-am întors, cu arme şi bagaje, de la est la vest. Vestul are interese, mai rar leagă şi prietenie. De aici, din geografie, poate ieşi chiar marea noastră şansă, cine poate şti? Şanse am mai avut, ceva, nici un fel de problemă, dar le-am ratat, de puţin, pe toate. Atenţie!

Cele două programe ale TVR au dat-o pe sărbătoriri, imitând firescul (ne paşte şi un revelion în direct şi cu tombolă, ce mai mult ca sigur că va fi o altă ţopeală). SOTI a gângurit după doi anişori de alternativă. Orice alternativă e binevenită şi postul cu pricina nu e nimic mai mult. A apărut acoloşa un prezentăreţ cu favoriţi, cea mai odioasă şi odaliscă figură televidată, astfel încât Gămulescu şi Ţopescu sunt chiar VIP în comparaţie cu ăsta! Au mai apărut şi truveri ultramediocri descuamaţi de la fostele gale şi cenacluri, schimbând Belfastul şi Beirutul pe Timişoara, dizeuze înflorate şi false, haoleu!, politicieni inutili care ne spun necontenit că mâine dimineaţă va fi ora opt, totul într-un gang (la propriu) înalt şi sărăcăcios luminat. Paralel, sâmbătă şi apoi, postul naţional a transmis pentru sectorul său public o şuşă epileptică de mari proporţii, cu nesăţios de cunoscuţii grigorii şi cristinoi (o solistă în furou a vrut să fie lascivă, dar nu a reuşit decât să interpreteze bancul cu stripteuza sovietică), precum şi o prezentare la fel de kitsch, dar de nivel mondial (clipul de la bun început era totuşi foarte bun). Au mai apărut şi nişte actori (nu mă refer la frumos ambalatul, ca pentru Crăciun, interviu cu Beligan) care au demonstrat că dânşii, dacă nu le dai text, n-au ce mesaj să rumege. A mai apărut şi reîncarnarea bietului Jorj Voicu, lăsat să bată câmpii şi a mai fost şi o convorbire cu D. Zamfirescu, pregătită bine, abil incomodă, lejer ghidonată de Iosif Sava, care se dovedeşte, aici, mare meşter. N-am înţeles nici o clipită cu ce am greşit de am fost pedepsiţi, patrusprezece (aşa le place ăstora de la TVR să zică) ore, cu şuşoteli şi răcnete din actualul CPUN! Sau poate tocmai de aceea?

În încheiere, în siajul uneia dintre cele mai bune glumiţe liberale de pe micul ecran în cei patru ani scurşi, nu putem spune decât: „domnilor, mânaţi! ". Precum şi tradiţionalul LA MULŢI ANI!

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr.51-52 (120-121) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU
GHEORGHE TOMOZEI

Redacţia:
Lucian Chişu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori şefi adjuncţi
Radu Băieşu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
Valerian Sava
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare şi secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248,
căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 2046.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată: Eugen Maţotă

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Mica zeitate

Notez aici, în loc de obișnuita cronică literară, câteva gânduri la sfârșitul unui an care pentru mine ca individ n-a fost deloc sublim. Mi-a apărut, adevărat, o carte *(Moartea lui Mercuțio)*, mi s-a reeditat alta *(Întoarcerea autorului)* și am început să scriu printre picături una, nouă, dar... Aici se termină bucuriile literaturii și începe altceva față de care literatura rămâne neputincioasă. Acest altceva atinge ființa mea cea mai profundă și mă face complet vulnerabil. Toate cărțile pe care le-am citit nu mă ajută, în acest caz, cu nimic. Mă uit la ele și le simt străine și inutile. Par niște tratate despre zădărnicie. Nu-i, oare, zadarnic să vorbești la infinit despre zădărnicie? Ce necuviință să înflorești cu metafore sclipitoare disperarea, ce exercițiu de masochism intelectual, să vorbești frumos despre răul existențial și să-ți împodobești tristețea!...

Nu-i obișnuita, ritualica greață de literatură despre care am scris cu alt prilej, este conștiința acută că, în fața marilor nenorociri ale existenței, rămâi singur și neajutorat... Cum să scriu despre ceea ce simt acum și cum să împac tristețea ce mă apasă cu obișnuita, necesara detașare a cronicarului literar?... A dispărut mica zeitate care ocrotea casa noastră și, deodată, toate se micșorează în jurul meu. Împuținată la trup, fragilă, mama părea, totuși, eternă. Mă duceam săptămânal s-o văd în mica localitate în care și-a petrecut toată viața și, îndată ce mă zărea, se lumina la chip. Numai eu știu ce curaj putea să-mi dea lumina de pe fața ei slăbită de ani și brăzdată de suferință. Era credincioasă și, în credința ei, se ruga încet de Dumnezeu să moară. Apoi își dădea seama că greșește pentru că, îmi explica ea, nu trebuie să provoci voința divină. Toate au un rost pe lume și omul trebuie să meargă până la capăt pe drumul lui. Am învățat în anii din urmă, cât am stat lângă ea, mai mult despre moarte și despre întâmpinarea morții decât am putut afla din cărți. Se conducea în viață după principiul biblic: fă ca și când ai trăi o veșnicie, roagă-te ca și când ai muri chiar mâine... Se trezea dimineața speriată că a dormit prea mult și că treburile, afară, o așteaptă... Ce treburi, mamă, o liniștea sora mea, lasă că le fac eu pe toate. Odihnește-te, nu-i nici o grabă!... Era sătulă de odihnă și nu voia să devină o povară pentru copiii ei... Încet, încet se detașase de prezent și se refugiase în lumea copilăriei sale. Vorbea de surorile ei și de părinții ei cu o tandrețe copleșitoare. Uneori încurca planurile, timpurile și mă întreba dacă frații ei mai trăiesc sau dacă tatăl ei s-a întors din călătoria în care plecase... Nu știu despre ce călătorie era vorba, dar ideea acestei plecări și întoarceri se repeta în convorbirile ei cu mine și surorile mele...

A străbătut secolul, a trecut prin multe, a văzut atâtea și atâtea în lunga ei viață. Era nefericită, și-ar fi dorit alt destin? N-am auzit-o niciodată blestemându-și viața, cum fac de obicei oamenii în suferință. S-a născut într-o familie numeroasă, a crescut cu frații și surorile ei, și-a întemeiat propria familie, a născut patru copii și a crescut trei dintre ei... Avea sentimentul că n-a trăit degeaba și că acesta a fost rostul ei pe lume. Acum, în urmă, avea sentimentul că *și-a făcut veleatul*, cum zicea ea adesea. Toți din generația ei muriseră și își aștepta liniștită rândul... „Eu ce mai aștept? Pe mine când mă ia Domnul?", mă întreba ea aproape cu seninătate... Iar mie mi se punea un nod în gât și nu știam ce să-i răspund. Tot ea găsea răspunsul cel bun: „Toate au un capăt, când o vrea Domnul"...

A murit într-o zi de decembrie, deodată, când tocmai împlinise 94 de ani. Mica zeitate, slabă și neputincioasă, care părea eternă și care ne ținea, moralmente, pe toți și ne dădea curajul de a întâmpina nenorocirile... Au venit s-o vadă numeroșii ei nepoți și vecinii ei și, în biserica din mica localitate prahoveană, patru preoți destoinici i-au făcut slujba de înmormântare...

Rămas singur, mă uit spre dealurile pe care ea nu le va mai putea privi niciodată, intru, apoi, în casa din care mama nu lipsise nici măcar o zi timp de 70 de ani; caut să aflu ce s-a întâmplat cu bătrânul cotoi Vasile: cotoiul Vasile a dispărut de mult timp și casa noastră pare îngrozitor de pustie, iar eu mă simt fără putere, golit și confuz. Ceva năprasnic m-a lovit și eu mă uit năucit în jur căutând un sens și un punct de sprijin. Trebuie să spun că nu vine de nicăieri și toată știința mea și toată înțelepciunea mea nu mă ajută să trec prin ceea ce trec... Abia dacă am forța să mă gândesc că omul este hărăzit, probabil, să-și trăiască singur marile nenorociri și, după câteva zile, să notez pe un petec de hârtie aceste slabe și amărâte propoziții...

21 dec. 1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Surpriza jurnalului

Mircea Eliade
JURNAL I (1941-1969)
Ed. Humanitas
Bucureşti, 1993

Lectura prozei fantastice, apariţia celor trei volume din „Istoria credinţelor şi a ideilor religioase" au creat un orizont de aşteptare vie a lui Mircea Eliade în cultura română. Şi după '89, prin publicarea cărţilor tinzând spre integralitatea operei, surprizele au venit în şir. Întâi, „Noaptea de Sânziene", roman ce întregeşte fantasticul şi miticul eliadesc; apoi „Tratat de istorie a religiilor", o veritabilă morfologie a manifestării spiritului religios în mituri, rituri, simboluri, cu o concentrare maximă prin comparaţie cu „Istoria..." Cu publicistica exilului - „Împotriva deznădejdii" - părea epuizată suita surprizelor pregătite atent de Editura Humanitas, dar apar „Memoriile" şi, de curând, „Jurnalul", oferind deschideri incitante spre intimitatea spiritului eliadesc.

Primul volum al „Jurnalului" cuprinde notaţiile unei perioade întinse (1941-1969) şi apare la aceeaşi editură ce şi-a asumat misiunea recuperării cărţilor fundamentale ale exilului românesc, îngrijit de acelaşi fidel şi atent prieten al omului şi operei eliadeşti - Mircea Handoca. Să precizăm că aidoma lui Maiorescu, Eliade îşi începe consemnările de la 15 ani şi le continuă până în apropierea morţii. Miza acestor notaţii – nu constantele „însemnări zilnice" maioresciene, totuşi, ci cu „falii şi „goluri" de săptămâni şi chiar luni – îşi descoperă treptat semnificaţiile: este jurnalul unei existenţe în şi prin cultură, mărturia unei severe discipline intelectuale aplicate deopotrivă în ştiinţă şi creaţie şi, mai ales, un exerciţiu al unei perpetue cercetări de sine.

Domină în jurnal notaţiile despre stadiile lucrărilor sale, de la documentarea exhaustivă până la „concluzia" sau „rezumatul" de final. Şi, mereu, în toiul muncii ştiinţifice, se iveşte, ca un mic demon, impulsul spre ficţiune – îl cuprinde un frison: o nuvelă, o povestire, romanul parcă se cer scrise! Şi, unificând cele două ipostaze, savantul şi scriitorul, ca un motiv recurent, apar meditaţiile asupra lumii contemporane: declinul Occidentului, salvarea prin descoperirea Orientului, şansele culturii, revelarea sacrului. Li se adaugă, cu aceeaşi consecvenţă, nostalgia, uneori chinuitoare, alteori alinătoare, după Bucureştiul tinereţii sale.

Eliade, care a părăsit spaţiul românesc la 33 de ani(!) fără să bănuiască atunci o plecare definitivă, care a trăit mai mult de jumătate din viaţă în exil, se întoarce prin „Jurnal" în lumea românească: îşi aminteşte mansarda în care a citit cărţile ce i-au hotărât destinul, solitudinea acelor lecturi efervescente spiritual, visurile ce îşi au o tălmăcire târzie, manuscrisele rămase în ţară - poate o vamă, un tribut plătit în contul devenirii ulterioare. I se asociază o grijă aproape dureroasă pentru toate manifestările exilului românesc, reflectată în atâtea notaţii despre Cioran, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Matilda Ghica...

„Jurnalul" reia, ca şi publicistica, una din ideile dragi lui Eliade (modul de a trăi, de a înţelege exilul românilor) şi nu conteneşte să propună ca model nu pe tânguitorul Ovidiu din „Tristele" şi „Ponticele", ci pe Dante care scrie departe de Florenţa „Comedia" devenită apoi, poate şi datorită dorului şi înstrăinării de cetatea sa, absorbite în adâncimea ei, „Divina"... Eliade pledează iarăşi şi iarăşi pentru salvarea românilor de „teroarea istoriei" prin creaţie în cultură, cale şi mai evidentă, obligatorie parcă pentru cei din exil, repetată şi pentru sine.

Depăşind în general anecdoticul, „Jurnalul" reflectă întâlnirile semnificative ale cărturarului la diferite vârste cu mari spirite ale secolului nostru (Jung, Papini, Dumézil, etc.) ca şi cu locuri sau civilizaţii: pagini splendide „prind" atmosfera portugheză cu persistentul „parfum" arab, altele vorbesc despre Mexic, altele despre mentalitatea americanului de azi. Pe cât de receptiv se arată Eliade în faţa noutăţilor lumii, pe atât de consecvent, aproape inflexibil, când e vorba de evoluţia prozei, mai ales a speciei sale regale, romanul. Se poate aproxima din însemnări o „poetică a romanului", dominată de câteva idei: reîntoarcerea la primatul naraţiunii, (termenul eliadesc e „romanul-roman"), persistenţa modelului Balzac, preferinţa pentru romanul de creaţie care îngăduie cel mai bine camuflarea sacrului în profan, însoţite de refuzul nedisimulat al noului roman francez sau al modei care se cheamă James Joyce, Samuel Beckett sau Michel Butor.

Eliade spune „câte ceva" şi despre propriile naraţiuni: ideea iniţială a unei povestiri, începutul scrierii, refacerea romanului. Asemenea amănunte de istorie literară sunt concurate ca interes de interpretări ale sensului unor povestiri, ale mesajului ce îl poartă unele personaje din „În curte la Dionis" sau „Noaptea de Sânziene". Se conturează astfel o „critică eliadescă" a operei lui Eliade, interesantă din multe puncte de vedere.

Puţine jurnale provoacă atât curiozitatea cititorului: poate al lui Julien Green, al Virginiei Woolf; în literatura română, are drept corespondent pe Titu Maiorescu, prin acelaşi efort al automodelării, prin continua scrutare a propriei evoluţii. „Jurnalul" lui Eliade însă păstrează netulburat echilibrul subtil între „spectacolul trăirii" oferit celorlalţi şi mărturia de intimitate a fiinţei profunde.

Elisabeta LASCONI

Cosmicizarea haosului

Magda Cârneci
HAOSMOS
Ed. Cartea Românească
Bucureşti, 1992

Meditativă, într-un mod obsesional, în primele două volume: *Hipermateria* (1989) şi *O tăcere asurzitoare* (1985), semnate Magdalena Ghica, poezia Magdei Cârneci e, în cel de al treilea, senzuală cumva, la modul abstract, discursivă în tonalitate... intimistă. Generată, în volumele anterioare, de atracţia spre „concept" („Daţi-mi conceptele înapoi"), spre imaterialitate, de năzuinţa la unitatea preexistenţială, la vărsarea în „lumina dintâi", din prima zi facerii, ea exprimă în acesta, în ultimul, dimpotrivă, sete de totalitate materială, o dorinţă ardentă de a absorbi în carne întreg existentul terestru şi nu doar terestru, de a mistui totul în simţuri: „Prin trup să aspir lumea întreagă (...) / / Numai lumea întreagă m-ar mulţumi./ Prin trup s-o sorb. Să fiu lumea./ Ea e ultimul drag, cel mai tare, final / care m-ar satisface; m-ar sătura.// şi nici asta." *(Prin trup)*. Năzuinţa nu-i alta, în ultimă analiză, decât tot cea din poemele precedentelor cărţi; e aceeaşi năzuinţă la ruperea oricăror limite, la totala dezmărginire.

Modul poetic rămâne creaţia interiorizată, monologul interior patetic, dar aici, în *Haosmos*, el corespunde şi dimensional (în sens material) tendinţei de dezamăgire pe care o comunică. Versul e de amploare

William Hogarth

whitmaniană: strict vorbind, nu mai este vers, ci proză lirică unduind în talazuri, fără punctuaţie, cu intermitente spaţii albe, ce sugerează mici pauze în fluxul stărilor de conştiinţă. Anumite perioade ale discursului fluvial (mai mult decât fluvial, de fapt, aproape oceanic) par a comunica un elan de generozitate unanimistă, o vijelie de suflu umanitar: „(...) m-am recunoscut fără limită fără vârstă în fetiţe şi / bătrâne străine în soldaţi şi în micile funcţionare în / mulţimea care se revărsă ca o lavă electrică pe străzi / la ora amiezei -/ numai un singur trup vast pulsatil cu o singură miriadică / Fără o revărsare strălucitoare fremătând expansivă în spaţiu o singură inimă nesfârşit palpitând (...)" *(O mare de flăcări)*. Alte secvenţe însă, mai cu seamă din ciclul *Înmormântare în cosmos*, integrează omenescul într-o viziune a mistuirii cosmice într-un soare primordial: „Soarele se apropia uriaş venea ca o gură enormă de / flăcări soarele era peste tot nava devenise incandescentă / soarele curgea înăuntru nostru se vărsa într-o mare / ne topea, ne evapora eram soare // soarele îl cuprindea pe soare în soare / mistuire de aur eram soare incandescent întuneric / sori mici într-un soare mai mare într-un soare mai mare / hău orbitor soare soare hău orbitor soare soare / soare soare soare soare soare". Iată, în expresie nouă, aceeaşi obsesie a întoarcerii la increat ca în *Hipermateria* şi *O tăcere asurzitoare* ! Nu această ehaotizare a cosmosului este însă idealul poetei. E doar un moment al visatei deveniri universale. Poemul ce preia titlul şi rezumă sensul volumului propune o viziune a recosmicizării haosului: „În cele din urmă / dezordinea atinge desăvârşirea / limbile toate se dizolvă în muzica vântului / În cele din urmă dintre evoluţii vârtejiri / lumea brusc se opreşte într-o imagine (...)" *(Haosmos)*.

A dimensiona viziunile la scară cosmică este, desigur - dacă spectacolul se realizează în climatul lirismului autentic - o performanţă poetică deosebită. Una, însă, ce implică inevitabil, prin reluări prea mult repetate, riscul monotoniei, al banalizării.

Dionisie MINEA

Anatomia exilului

Titu Popescu
UN AN CÂT O SPERANŢĂ.
Romanul unui azilant
Editura Carnetele Observator-München-Editura Transpres
Sibiu, 1992

Ne-a parvenit, e drept, târziu cartea unui confrate stabilit în Apus. E vorba de criticul şi istoricul literar Titu Popescu, redactor la revista *Transilvania* din Sibiu şi autor al unor cărţi cunoscute. În 1987, el face o călătorie turistică în R.F.G., de unde nu se mai întoarce, scârbit şi sufocat de marasmul vieţii cotidiene pe care era obligat s-o trăiască în România. Şi-a lăsat în ţară soţia şi fiica, Diana, casa, biblioteca şi tot ceea ce a acumulat într-o viaţă de om. În ciuda faptului că nu ştia germana şi totul era nesigur, a preferat să încerce o viaţă nouă decât să soarbă zilnic umilinţa din ţară; refuzând, aşa cum o spune el însuşi, să devină un slujitor al „rutinei propagandistice" şi al colaborării cu „factorii de răspundere".

La München, unde rămâne graţie ajutorului unor prieteni, îl aşteaptă experienţa nouă şi necunoscută a *azilantului*. Fără casă, fără bani, fără posibilităţi de întreţinere decât ceea ce i se dă lunar, el trebuie să se adapteze noii lumi. Nu-i e deloc uşor, pentru că lumea nouă îşi are regulile ei pe care trebuie să le respecte. Iată-l, aşadar, condamnat la singurătate. Notele sale zilnice nu sunt altceva decât strigăte de deznădejde şi iluzia că prin scris poate scăpa de dorul de casă şi de ai săi: „Sunt momente când decompunerea gândurilor prin scris devine o imposibilitate, din cauza chiar a forţei cu care acestea se învălmăşesc. „Eliberarea" este, în aceste momente, însăşi dovada încercării centripete a ceea ce încerc să gândesc. Scrisul devine o suferinţă şi o nouă sursă de nelinişte."

Integrarea în mediul românesc din exil este o alternativă care îl ajută să suporte mai uşor acomodarea. Munca zilnică, întâlnirile cu prietenii şi cu familiile care-i stau alături, scrisorile, convorbirile telefonice, gândurile, meditaţiile alcătuiesc până la urmă substanţa unor notaţii de jurnal prin intermediul cărora pătrundem în intimitatea omului şi scriitorului. Prin jurnalul său, literatura exilului românesc s-a mai îmbogăţit cu un scriitor din exil.

Mircea POPA

Două ediţii „liliput"

Editura „Veritas" din Târgu-Mureş (patron: Mariana Ploieşteanu) a surprins prin preocuparea de a reedita ediţiile princeps ale marilor noştri poeţi, ca şi documente de mare importanţă ale istoriei noastre naţionale. În 1992 editura a republicat ediţia princeps facsimilată a *POEZII*-lor lui Mihai Eminescu (Editura Librărie Socec et Comp. , Bucureşti 1884) iar recent ediţia a doua din 1907 a *POEZII*-lor lui Octavian Goga. Ambele sunt în format mic şi au fost realizate tehnic de către Tipografia din Târgu-Mureş. O reproducere a ediţiei princeps eminesciene a mai realizat dl Petru Creţia la Editura Academiei în 1989, cu prilejul centenarului morţii Poetului, însoţind volumul cu o întinsă *Notă asupra ediţiei* în care se făceau o seamă de „corecţiuni şi amendări" la ediţia Maiorescu din 1884. Dna Ploieşteanu nu întreprinde nimic în plus, considerând probabil că lucrurile sunt deja cunoscute de către cei direct interesaţi. Dsa aduce doar un „cuvânt de început" semnat de dl Cornel Moraru şi un „gând al editorului", ambele calde şi de bun-simţ. În afara textului se reproduce chipul cunoscut al Poetului din perioada vieneză, fotografia bisericii de lemn din Târgu-Mureş (cu însemnarea: „În drum spre Blajul redeşteptării naţionale, în mai 1866, Poetul este adăpostit în pridvorul bisericii de lemn din Târgu-Mureş") şi două poeme: *La steaua* şi *Dintre sute de catarge*. Se reproduce de asemenea coperta ediţiei princeps, la dimensiuni reduse, cu ilustraţia şi textul aurite pe fond albastru-închis.

Pentru reeditarea *POEZII*-lor lui Octavian Goga nu se ia ediţia din 1905, ci a doua ediţie, din 1907, care o reproduce pe prima. Aceasta apăruse la Bucureşti şi avea o literă mai frumoasă. Ediţia e tot liliputană, are şi ea gândurile dlui Cornel Moraru şi ale editoarei şi cele patru pagini în afara textului cu chipul lui Goga (şi semnătura) şi trei poeme: *Am fost...* , *Bisericuţa din Albac* şi *Poveste veche*. Coperta are tot text aurit, dar pe tiraje în vreo cinci culori.

Gestul editorial al dnei Ploieşteanu este excepţional. Ediţiile princeps ale marilor autori au importanţă maximă nu numai pentru cunoaşterea aprofundată a acestora, dar şi pentru cunoaşterea gustului epocii, a opţiunilor culturale, a tehnicii tipografice, a artei grafice. Cum ediţiile princeps au devenit rarităţi bibliofile, mai ales când e vorba de autori din veacul trecut sau chiar de la începutul veacului nostru, reproducerea lor e nu numai un excepţional act de istorie literară, ci şi unul de mare importanţă culturală. Aducându-i tânărului de azi (elev, student) pe masă ediţia *de atunci* a lui Eminescu, se întreprinde nu numai un gest de informare istorico-literară, ci şi unul de educaţie, de rafinament, de cultură. În plus, este pus în lumină şi rafinamentul gustului de azi. Cele două cărţi sunt frumoase ca obiecte. Se cer purtate la suflet precum cărţile de rugăciuni. Lucrătorii tipografi s-au întrecut pe ei în grija de a produce o carte „frumoasă".

Dacă editoarea va continua, cum ne-a încredinţat, şi cu reeditarea ediţiilor princeps ale lui Coşbuc, Blaga, Bacovia, Barbu ş.a., ne-am putea trezi la un moment dat cu o „bibliotecă VERITAS" a capodoperelor în bibliotecile noastre. Şi nu este puţin lucru, mai ales în condiţiile noastre materiale de astăzi.

Serafim DUICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Reflecţii despre revoluţie

Romul MUNTEANU

Întâmplarea a făcut ca în dicţionarul limbii române să figureze la litera (r) o seamă de cuvinte care au sensul de *nesupunere, insurgenţă, schimbare, stare conflictuală* etc. Dintre acestea notăm cuvinte de origine diferită ca: *răsmeriţă, răscoală, răzvrătire, rebeliune, revoluţie, război* etc. În acest corpus lexical găsim elemente comune, dar şi sensuri diferite care nu trebuie eludate. Ceea ce ne interesează, în momentul de faţă, duce spre semnificaţiile conceptului de revoluţie, ca şi spre opiniile şi justificările pe care le-a generat pe parcursul timpului. Ne-am obişnuit astfel să vorbim de revoluţii sociale, economice, politice, naţionale, continentale, ştiinţifice, astronomice, industriale, filosofice, literare, morale etc. Cele mai multe din tipurile de revoluţii pe care le-am semnalat se produc sincronic sau la mici distanţe unele faţă de altele, se bazează pe violenţă, în numele majorităţii sau al minorităţii, năzuiesc spre schimbări rapide şi multiple, urmate apoi de etape de restaurare parţială pe diferite planuri. În cărţile de istorie întâlnim referinţe la revoluţiile burgheze şi revoluţiile socialiste, revoluţiile de eliberare naţională şi revoluţiile paşnice de tip parlamentar (vezi Glorioasa revoluţie, Anglia 1688).

Modele ale revoluţiei pe marginea cărora au apărut cele mai frecvente discuţii sunt cea americană, franceză, engleză şi cea socialistă din Rusia.

Dacă răscoalele, răsmeriţele, loviturile de palat au o istorie extrem de îndelungată, ideea de revoluţie a apărut târziu în gândirea socio-politică europeană, abia pe parcursul secolului al XVIII-lea. Ea era asociată cu aceea de progres, evoluţie, schimbare. Altfel nici nu ar fi fost concepută, decât în contextul acestei mentalităţi noi. Revoluţia apare ca un act de nesupunere faţă de autoritatea supremă, ea era menită să instaureze o ordine nouă, bazată pe respectul legii şi al persoanelor.

Este adevărat că iluminiştii francezi vorbeau la început de revoluţie cu o anumită ezitare, numind-o fie *împotrivire, nesupunere, rupere a pactului social* bazat pe legile naturii etc. Oricum, de la H. Grotius, Mably, Turgot, Voltaire, Rousseau, Herder, indiferent cum va fi numită, revoluţia este justificată ca o reacţie faţă de abuzuri, călcarea legilor, mizerie, împotrivire faţă de hotărâri eronate, climatul epocii fiind prielnic unei gândiri liberale, care a pregătit spiritele într-o mentalitate nouă în cea mai mare parte a Europei.

Se ştie că nu starea de precaritate economică a constituit factorul fundamental care a dus la declanşarea revoluţiei franceze din 1789. Cauzele ei au fost mult mai complexe şi istoricii nu par să le fi elucidat pe toate nici până în zilele noastre. Inaugurând o amplă dezbatere pe acest plan, cercetătorul francez Jean Tulard a formulat o suită de întrebări, care nu capătă un sens deplin decât în lumina marilor convulsii sociale ce au avut loc în sud-estul Europei în ultimii ani. Aşadar: „Revoluţii sau revoluţie? Revoluţie franceză sau Revoluţie Atlantică? Complot masonic sau elan popular împotriva celor privilegiaţi? Acţiune concertată sau derapare succesivă? Revoluţia nu a încetat să pună întrebări. Trebuie acuzată de genocid sau creditată pentru eliberarea popoarelor din Europa?

Dincolo de o logică aproape invizibilă a unor mişcări revoluţionare există şi aspecte care au revenit în mod obsedant în contextul unor revoluţii din epoci diferite. Ele se referă la cauzele mişcării revoluţionare, relaţiile dintre majoritate şi minoritate, modul de justificare a unor acte de teroare, dezechilibrul psihic al unei părţi a populaţiei traumatizate, maniera de stabilire a unor adevăruri în funcţie de grupurile care pierd şi cele care câştigă.

În general, revoluţiile pornesc de la anumite realităţi socio-economice pe care s-au grefat iluzii şi speranţe, utopii despre fericirea oamenilor şi cuvinte mitice şi simboluri, menite să stârnească interesul populaţiei.

În secolul al XVIII-lea au funcţionat utopiile despre legislaţia ideală, destinate să stabilească relaţii echitabile între indivizi şi sistemul de legi. La acestea s-au adăugat noi sloganuri despre poporul suveran, naţiunile libere, instaurarea noului în societate, ruptura cu trecutul, toate acestea prelungindu-se în viaţa imaginară a oamenilor, datorită presei şi cărţilor publicate, până spre sfârşitul secolului al XIX-lea.

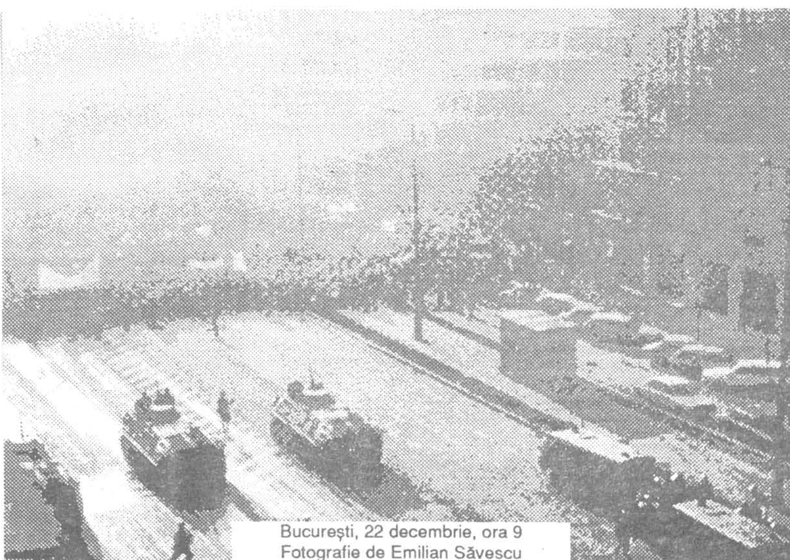
Într-un eseu despre *Amurgul revoluţiilor*, Ortega Y Gasset ne atrăgea atenţia că „Pentru a defini o epocă nu este suficient ceea ce s-a realizat în acel timp, dar este obligatoriu să ştim ce nu s-a întâmplat, adică ce a fost imposibil de realizat". Or, dacă ne referim la revoluţiile burgheze, cum a fost şi cea din Franţa (1789), observăm că burghezia a ieşit cea mai avantajată din acest proces, ţărănimea a câştigat drepturi puţine, iar muncitorimea aproape nimic. Tradiţia integrează libertăţile câştigate, fără a modifica radical vechile structuri, iar minusurile sunt proiectate în alte domenii imaginare, în alte utopii ale viitorului.

De aceea, după fiecare revoluţie urmează perioade de deziluzii, accese de misticism, acte de defulare în diverse spaţii ale realului sau ale imaginarului. Odată cu apariţia industriei moderne de la sfârşitul secolului al XIX-lea pe prim plan este adus *proletarul*, insul expropriat în existenţă; ţărănimea devine şi ea un aliat în proiectele noilor revoluţii, mai ales în ţările din sud-estul Europei, unde civilizaţia de tip agricol rămâne dominantă. Mişcările culturale şi politice de tip narodnicist şi poporanist sunt grefate pe mediile ţărăneşti, fapt în care marxiştii vedeau o lipsă fundamentală a acestui mod de gândire. În accepţiunea lui Marx, revoluţiile privite ca „locomotive ale istoriei, trebuiau susţinute de proletariat.

Ideea de *popor suveran* se stabileşte pe alte planuri decât în marile utopii burgheze. Poporul suveran este format în aceste utopii noi din proletariat, aliat cu ţărănimea şi intelectualitatea revoluţionară.

Celelalte categorii sociale erau supuse tehnicii nimicitoare a urii de clasă, fiind deposedate total de libertăţi, transformate într-un nou proletariat fără drepturi. În numele noului umanism, al realizării omului nou, într-o societate în care exploatarea era, chipurile, anulată, revoluţiile totalitare de factură comunizantă şi-au întemeiat puterea pe frică, violenţă, supunere, tăcere sau vorbire dirijată, teroare şi manipulare prin toate mijloacele de comunicare.

Teoria leninistă a verigii celei mai slabe s-a soldat cu instaurarea socialismului totalitar în URSS, previziunile lui Marx fiind anulate. Aşa s-a impus modelul socialist într-o ţară săracă, iar exportul continuu de revoluţie a însemnat impunerea acestui model al sărăciei generale în toate ţările unde s-a instalat noul sistem, cu forţa sau prin liberă consimţire a unor grupuri minoritare, a căror superioritate se întemeia pe teroare, frică, reprimare violentă, supraveghere generală şi anularea tuturor libertăţilor individuale. Etatizarea marilor şi micilor întreprinderi, colectivizarea agriculturii, naţionalizarea locuinţelor au reprezentat cele mai perverse forme de-a nu-i lăsa individului nici un spaţiu de independenţă individuală. *„Poporul proprietar"* devenit pe această cale un popor de felahi moderni. În numele dictaturii proletariatului s-a instaurat la putere o armată de instrumente ale puterii, gata să domine prin orice mijloc o majoritate mută. În aceste imense universuri concentraţionare, singurele spaţii de repliere liberă erau închisoarea, lagărul şi spitalele de nebuni. Cele mai mari acte de genocid au avut loc în ţările socialiste din Europa, ca şi în alte continente. Proporţiile lor au fost diferite şi în funcţie de gradul de civilizaţie al unor popoare pe care s-a grefat sistemul socialist, dar şi de alţi factori care trimit spre psihologia marilor colectivităţi umane şi fizionomia morală a dictatorilor. În cartea sa, *Les imaginaires sociaux* (Payot, 1984), Branislaw Baczko culegea informaţii din diferite documente, ca şi cifre despre victimele terorii staliniste. Ele, sunt, desigur, incerte, fiind că

Bucureşti, 22 decembrie, ora 9
Fotografie de Emilian Săvescu

Continuare în pagina 6

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Reflecţii despre revoluţie

Urmare din pagina 5

autorul n-a avut acces la arhivele poliţiei sau ale partidului. Reţinem doar câteva, ce ni se par mai elocvente. Între anii 1936-1938, în URSS se pare că au fost 8.000.000 de arestaţi. Între 800.000 de persoane şi 1.000.000, au fost executate. Spre sfârşitul anului 1938 se apreciază că ar fi existat 8.000.000 de deţinuţi în închisorile şi lagărele de concentrare. Numărul deceselor din lagărele de concentrare din 1937-1939 este estimat la 2.000.000 de persoane.

Când vor deveni publice şi statisticile victimelor din alte ţări, omenirea va afla cum o mare parte a popoarelor de pe diferite continente a trăit într-un coşmar greu de imaginat la apropierea sfârşitului de mileniu.

Civilizaţia militară din „*bastionul păcii*", din patria socialismului a devenit atât de puternică, încât numai o nouă conjunctură şi un alt mod de gândire puteau facilita ieşirea acestor popoare dintr-un imens univers concentraţionar.

Şi când momentul favorabil a venit, popoarele din sud-estul Europei au făcut alte revoluţii, menite să permită accesul spre libertate şi independenţă. Este firesc ca la acest proces să participe oameni noi şi vechi, este normal să apară altă ruptură în raport cu un anumit trecut, pentru a se reface tradiţiile cu alte relee, capabile să permită racordarea cu noile canale destinale ale viitorului.

În eseul său *Despre revoluţii*, scriitorul englez A. Huxley, autorul elocventei utopii negre *Superba lume nouă*, îşi făcuse totuşi iluzii despre aceasta: „Paradisul socialist este o lume în care toţi împart în mod egal şi în care statul garantează fiecărui om că burta va fi umplută". Dar n-a fost nici atât. În ţările bogate, ca şi în cele mai puţin prospere, socialismul nu a dus decât la sărăcie, fericirea oamenilor fiind mereu proiectată într-un viitor îndepărtat. Sistemul socialist s-a dovedit a fi peste tot un eşec, construit pe premise utopice aberante.

De aceea, proiecţia lumii viitoare va trebui să se întemeieze pe alte baze. Nu aşteptăm revoluţii nihiliste, nu aşteptăm revoluţii permanente, cum şi le-a imaginat Troţki, nu credem în revoluţii miraculoase.

Este însă limpede că numai o imensă colaborare mondială între popoare ne va scoate din acest uriaş impas. Calea spre o *Europă unită*, spre o *Confederaţie europeană*, imaginată de atâţia gânditori utopici din trecut, nu se poate construi printr-o sărăcie generatoare de noi conflicte, ci prin găsirea unor soluţii capabile să asigure acestor popoare victimizate un alt mod de viaţă, la care să contribuie cu toţii.

Să nu uităm că prosperitatea nu se asigură prin negaţie, revoltă sterilă, ci prin afirmaţia generatoare de fapte utile. Riscul de-a reprezenta noi înşine alte valuri de barbari, gata să invadeze Europa cea prosperă, nu este numai o mare ruşine, dar şi o stare de apropiată iminenţă, ce trebuie evitată prin sprijinul acordat unor popoare sărăcite în mod artificial de o jumătate de secol.

Ortega y GASSET

Amurgul revoluţiilor

„Sâmbăta este făcută din cauza omului, nu omul din cauza sâmbetei".
Sfântul Marcu, 2-27.

Pentru a defini o epocă nu este suficient să ştim ce s-a realizat în acel timp; este obligatoriu, mai ales, să ştim ceea ce nu s-a întâmplat, ceea ce a fost imposibil de realizat. Acest lucru poate să pară ciudat; dar aceasta este premisa gândirii noastre. A defini înseamnă a exclude şi a nega. Cu cât este mai real ceea ce definim, cu atât va trebui să operăm mai multe excluderi şi negaţii. De aceea, cea mai profundă definiţie a lui Dumnezeu, suprema realitate, este cea pe care o dădea indianul Yaynavalkia: *Na iti, na iti*: „Nimic din aceasta, nimic din aceasta". Nietzsche observă cu subtilitate că ne influenţează mai mult lucrurile ce nu ni se întâmplă decât ceea ce ni se întâmplă. Şi, după ritualul egiptean al morţii, când dublul părăseşte cadavrul şi trebuie să găsească marea justificare pentru sine însuşi în faţa judecătorilor de dincolo de moarte, îşi face confesiunea pe dos, adică enumeră păcatele pe care nu le-a comis. La fel, afirmând că o cunoştinţă de-a noastră este o persoană excelentă, ce altceva putem spune decât că nu va fura, nu va omorî şi dacă ar jindui la femeia aproapelui, acest lucru nu ar fi dat pe faţă?

Această trăsătură pozitivă, care pune în lumină negaţia, nu este, fără îndoială, o simplă cerinţă impusă de formaţia intelectului nostru. Cel puţin în cazul fiinţelor vii, conceptului nostru negativ îi corespunde o forţă reală de negaţie.

... O epocă este un repertoriu de tendinţe pozitive şi negative, un sistem de înţelepciune şi clarviziuni, ce stau alături de stângăcii şi opacitate. Aceasta înseamnă a vrea anumite lucruri, dar şi a le nega hotărât pe altele. La începutul unei epoci noi, primul semn pe care-l observăm este prezenţa magică a acestor porniri negative care încep să elimine fauna şi flora epocii anterioare, aşa cum toamna îşi anunţă sosirea prin fuga rândunelelor şi căderea frunzelor.

Urmând o obişnuinţă banală, numeam revoluţie orice mişcare colectivă în care se foloseşte violenţa împotriva Puterii stabilite. Dar istoria nu poate să se mulţumească cu noţiuni atât de confuze. Ea are nevoie de instrumente mai riguroase, concepte mai pătrunzătoare pentru a se orienta în jungla evenimentelor umanităţii. Nu orice violenţă împotriva Puterii publice este o revoluţie; de exemplu, atunci când o parte a societăţii se ridică împotriva guvernanţilor şi-i înlocuieşte prin forţă cu alţii nu este o revoluţie. Convulsiile popoarelor americane sunt aproape totdeauna de acest fel.

Lucrul cel mai puţin important în adevăratele revoluţii este violenţa. Deşi este puţin probabil, se poate închipui o revoluţie curată, fără o picătură de sânge. Revoluţia nu este baricada, ci o stare de spirit. Această stare de spirit nu se produce oricând; ca şi fructele, revoluţiile au anotimpul lor. Este curios de remarcat că în toate ciclurile istorice suficient cunoscute - lumea greacă, romană, europeană - se ajunge la un punct în care începe nu o revoluţie, ci o întreagă eră de revoluţii, care durează două-trei secole şi sfârşeşte prin a se stinge definitiv...

Într-adevăr, toate revoluţiile, dacă sunt autentice, presupun o dispoziţie specială, de neconfundat, a spiritelor, a minţilor. Pentru a înţelege mai bine ar trebui să aruncăm o privire asupra dezvoltării marilor organisme istorice care şi-au încheiat un ciclu complet. Atunci se observă că în fiecare din aceste mari colectivităţi omul a trecut prin trei situaţii spirituale distincte sau, altfel spus, că viaţa sa psihică s-a grefat în mod succesiv pe trei centre diferite (1).

De la o stare de spirit tradiţională se trece la o stare de spirit raţionalistă, şi apoi la o stare de misticism. Sunt, ca să spunem aşa, trei forme diferite de funcţionare a aparatului mental al omului.

De-a lungul secolelor în care se formează şi organizează un mare corp istoric - Grecia, Roma, Europa noastră - ne întrebăm ce regim guvernează spiritul membrilor săi? Faptele ne răspund în modul cel mai surprinzător. Când un popor este tânăr şi în formare, atunci trecutul are cea mai mare influenţă pozitivă. La prima vedere ar părea mai firesc contrariul: un popor vechi, cu un trecut îndelung, să fie cel mai supus poverii acestuia. Şi, totuşi, nu se întâmplă aşa. Asupra naţiunii vechi, trecutul nu are nici cea mai mică influenţă; în schimb, în colectivitatea incipientă totul se face în funcţie de trecut. Şi nu de un trecut recent ci de unul atât de îndepărtat, de vag şi de neclar la orizont, încât nimeni nu a văzut sau nu îşi aminteşte începutul. Deci: imemorial (2).

Este curios să studiezi această psihologie dominată de ancestral la popoarele care, pentru un motiv sau altul de perturbare a evoluţiei istorice, au rămas pentru totdeauna blocate în acest stadiu infantil. Unul dintre popoarele cele mai primitive este cel al indigenilor australieni. Dacă cercetăm cum funcţionează activitatea lor intelectuală, descoperim următoarele: în faţa unei probleme oarecare, un fenomen al naturii, de exemplu, australianul nu caută o explicaţie care să-i satisfacă raţiunea. Pentru el, a-şi explica un fapt, să zicem existenţa a trei pietre în picioare pe un câmp înseamnă a-şi aduce aminte de o naraţiune mitologică pe care a auzit-o în copilărie, după care în „vechime", sau cum spun negrii australieni în *alcheringa*, trei oameni care erau canguri s-au transformat în acele pietre. Această explicaţie le satisface mintea, tocmai pentru că nu este un motiv sau un raţionament verificabil. Forţa dovezii constă în aceea că inteligenţa individuală a creat-o ea însăşi, fie în mod original, fie refăcând raţionamentul şi observaţiile care o compun. Forţa argumentului se naşte din convingerea pe care o provoacă în individ. Ei bine, australianul nu simte ceea ce noi numim individualitate, iar în cazul în care o simte, este în măsura şi în felul în care un copil rămâne singur, părăsit de grupul familial. Numai ca singurătate, ca sfâşiere îşi percepe primitivul persoana. Ceea ce ţine de individual şi se bazează pe individualitate îi produce teroare şi este sinonim pentru el cu slăbiciunea şi insuficienţa. Ceea ce este sigur şi ferm se găseşte în colectivitate, a cărei existenţă este anterioară fiecărui individ, pe care acesta o găseşte deja formată când se trezeşte la viaţă. Cum acest lucru s-a întâmplat şi bătrânilor tribului, colectivitatea apare ca ceva de origine imemorială. Ea este aceea care gândeşte pentru fiecare în parte, cu tezaurul de mituri şi legende transmis prin tradiţie; tot ea creează juridicul, socialul, riturile, dansurile, gesturile. Australianul crede în explicaţia mitologică tocmai pentru că nu a inventat-o el, tocmai pentru că nu are un bun simţ raţional. Reacţia intelectului său în faţa evenimentelor vieţii nu constă în a gândi spontan şi individual, ci în a repeta o formulă preexistentă, moştenită. A gândi, a iubi, a simţi este pentru aceşti oameni a circula pe drumuri bătute, a repeta în ei înşişi un repertoriu înrădăcinat de atitudini. Spontanul în acest mod de a fi este supunerea ferventă şi adaptare la ceea ce a moştenit, la tradiţie, înăuntrul căreia trăieşte adâncit individul pentru a-şi reprezenta o realitate de nezdruncinat.

Praga, 1989

Aceasta este starea de spirit tradiţionalistă care a acţionat în Evul nostru Mediu şi a condus istoria greacă până în sec. al VII-lea, cea romană până în sec. III î.e.n. Conţinutul acestor epoci este, fireşte, mult mai bogat, mai complex şi mai delicat decât sufletul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

sălbaticului; dar tipul mecanismului psihic, modul său de funcționare este același. Totdeauna individul se adaptează în reacțiile sale la un repertoriu colectiv care este primit prin transmisie de la un trecut sfânt. Omul medieval, pentru a hotărî o acțiune, se orientează după ce-au făcut „părinții". Situația este identică în acest caz cu cea care guvernează sufletul copilului. Și copilul crede mai mult în ceea ce-a primit de la părinții săi decât în judecata proprie. Când se povestește ceva în fața copiilor, aceștia obișnuiesc să adreseze o privire interogativă către părinți pentru a ști dacă trebuie sau nu să creadă ceea ce aud, dacă „este de-adevărat" sau „minciună". Sufletul copilului nu gravitează nici el în jurul centrului său individual, ci în jurul celor ce l-au născut, precum sufletul medieval în jurul „obiceiului părinților". În nici o jurisprudență nu are atâta importanță dreptul din moși-strămoși, obișnuința imemorială, ca în acestea de formație și integrare istorică. Simplul statut de vechime devine titlu de drept. Nu dreptatea, nu echitatea, este fundamentul juridic, ci faptul irațional - vreau să spun material - al vechimii.

Din punct de vedere politic, sufletul tradiționalist va trăi acomodându-se respectuos la ceea ce a fost constituit. Ceea ce este constituit, și din chiar acest motiv, are un prestigiu invulnerabil; este ceea ce găsim la naștere, ceea ce au făcut părinții noștri. Când o necesitate nouă se prezintă, nimănui nu-i trece prin minte să reformeze structura a ceea ce este deja constituit; noul fapt încape, este găzduit în blocul imemorial al tradiției.

În epocile dominate de spiritul tradiționalist se organizează națiunile. Din acest motiv sunt urmate de o perioadă de împlinire, într-un fel momentul de culminare istorică. Organismul național a ajuns la o dezvoltare perfectă: se bucură de toate instrumentele sale și a înmagazinat un vast tezaur de energii, un potențial înalt. Vine momentul să înceapă să-l cheltuiască și de aceea ni se par etapele cele mai salutare și mai strălucitoare. Percepem mai bine sănătatea aproapelui atunci când acesta o revarsă în afară, în acțiuni debordante, adică atunci când începe să o piardă cheltuind-o. Sunt secole mărețe de dilatare vitală. Națiunea nu se mai mulțumește cu existența interioară și începe o epocă de expansiune.

Cu ea coincid primele simptome clare ale unei noi stări de spirit. Mecanica tradiționalistă a sufletului va fi schimbată cu alta opusă: cea raționalistă.

Berlin 1989

(1) De fapt, ar trebui mult mai multe diferențieri în psihicul omenesc de-a lungul unui ciclu istoric „complet"; și dacă vorbesc numai de trei aspecte, nu trebuie să se dea acestui număr triadic nici o valoare cabalistică. Înseamnă doar că, fixându-ne la aceste trei forme extreme ale evoluției psihologice, obținem punctele de comparație suficiente pentru a lămuri amplul fenomen istoric care ne interesează în acest moment. Dacă ar trebui să înțelegem un fenomen de proporții mai mici, ne-am apropia mai mult de aria istorică și aceste trei compartimente s-ar împărți în multe altele. Conceptele care coincid cu realitatea, când o privești de la o anumită distanță, trebuie să fie înlocuite cu altele când distanța se micșorează; dacă aceasta crește, procesul este invers. Gândirea este condusă de o lege a perspectivei, ca și văzul.

(2)Mai există o formă de influență a trecutului asupra personalității noastre, care este opusă acestuia și are un caracter *negativ*. Omul care ajunge la maturitate deplină și a lăsat în urmă o mare parte din viața sa se găsește în fața faptului împlinit, și anume în fața unui număr imens de încercări și experiențe. De aici rezultă că-i este din ce în ce mai greu să găsească moduri noi, fără eșecuri, de a crede - de exemplu, în dragoste, în afaceri. Trecutul său de experiență îi limitează în mod exagerat speranțele. Va fi foarte dificil ca întâmpinând o situație să nu-și aducă aminte de altele asemănătoare și ca trecutul să nu-i strige întruna „Atenție, Pablo!". Această influență a trecutului este, după cum se vede, negativă. Istoria unui popor este cu mult mai puternic subordonată acestui trecut decât individul. Poate să fie, de exemplu, un popor democrat cu iluzia inocentă cu care era acum un secol sau să fie absolutist cu liniștea cu care era în 1650?

Traducere de Michaela GIURA

Lothar SPÄTH

Visul Europei

Cartea cunoscutului om politic german Lothar Späth despre 1992 - **Visul Europei**, *1989, face parte din cele mai grandioase proiecte despre unificarea continentului nostru. Vis al gânditorilor utopici din veacul al XVIII-lea și al unor scriitori romantici, reverie a unor români din generația de la 1848, acest proiect este astăzi puternic amenințat de luptele etnice din diferite țări.*

Romul MUNTEANU

Pe manșeta ziarelor din această dimineață era tipărită cu litere de-o șchioapă un simplu număr: *2000!* Aceste patru cifre trebuiau să impresioneze până în ultima fibră și pe cel mai neîncrezător cititor: 1 Ianuarie, anul 2000, o sâmbătă, sosise. Cu această zi omenirea deschidea o nouă pagină în cartea istoriei universale: al treilea mileniu după nașterea lui Christos începuse!

Câte nu s-au lămurit în ultimele luni! Câte presupuneri, analize, speculații! Politicienii, astrologii se luaseră la întrecere să îndrepte privirile omenirii cât mai exact posibil spre viitor. Nu exista pe atunci istoric recunoscut care să nu facă un bilanț al secolului trecut. Nu exista publicist de seamă care să nu ridice una din întrebările fără răspuns ale celor 6 miliarde de locuitori ai planetei. Prin satelit se transmiteau în toate căminele urările oficiale de Anul Nou, iar pe ecrane uriașe, gen panouri, din orice oraș, apăreau în imagini desăvârșite reprezentanții Marilor Puterii: Președintele Americii, Secretarul General al Uniunii Sovietice, Președintele Comunității nipono-sud-asiatice, Președintele Statelor Unite ale Europei.

Președintele Statelor Unite ale Europei? Nu, dar în această clipă trebuia să fie ales! Nici în ultima zi din secolul trecut șeful guvernului din Luxemburg nu ajunsese președintele desemnat, deși toată lumea știa că el o să îmbrace, în pragul proaspătului mileniu, haina noii sale funcții. Dar tocmai în această seară de Anul Nou s-a depus jurământul solemn pentru primul șef de stat al Uniunii Europene și tot acum a avut loc ședința de constituire a Parlamentului Europei cu sediul la Strasbourg.

Un adevărat eveniment istoric. O zi plină de sărbătoare. Mii și mii de oameni au vegheat întreaga noapte pe locul de la „Orangerie", în parcul splendid, așezat direct vizavi de clădirea Parlamentului, în parcul plin de sufletul nenumăratelor orchestre venite din toate colțurile Europei. Mulțimea dansa, cânta, admira focurile uriașe de artificii care îmbrățișau turnurile bisericilor, acoperișurile clădirilor, fermecându-le într-o mare de culori. Aleea Europei era de mult înțesată de lume; șoseaua Schuman se sufoca. Spre Centrul European al Tineretului se revărsau șuvoaie de inimi încinse de bucurie. Rue Pierre de Coubertin semăna, de câteva zile, cu un copleșitor festival al tineretului și chiar în „Petite France", cartierul atât de mort întotdeauna la miezul nopții, exploda veselia exprimată în toate limbile. Aici, și numai aici, s-a dorit să fie neapărat așa, când, la braț cu Noul Secol, noua Europă s-a botezat.

Un vis devenise realitate. Un vis al Europei. Visul Europei pașnice, libere, unite. Desigur, nu a fost chiar toată Europa - însă nimeni nu trăia cu îndoiala, la modul cel mai serios, că orice țară care avea totuși statutul de stat asociat european n-ar aparține la rândul ei, într-o zi nu prea îndepărtată, Uniunii Europene. Trebuia doar să i se dea timp suficient fiecăreia dintre ele pentru a decide, dar în primul rând țărilor din blocul răsăritean - mult mai copleșite de greutăți economice și încercate de multe piedici în adaptarea Reformei la noua economie de piață. Însă direcția a fost clar trasată.

Parcul din fața „Casei Popoarelor Europei" (cum se numea oficial Parlamentul) era aidoma unei întinderi smălțuite de o uriașă serbare populară. Nici o palmă de loc nu mai păstra inscripția „INTERZIS!" Și dacă nimeni n-ar mai fi luat asta în seamă? Ciorchine de tarabe, bazaruri întregi, parcă ridicate de pe alte meleaguri, funcționau prompt: suveniruri, fanioane, steguleţe ale statelor europene, plicuri timbrate cu emisia primei zile a Europei unite, plachete ca o inimă, abțibilduri pentru automobile, tricouri cu semnul victoriei „Statelor Unite ale Europei" - toate erau de vânzare, treceau dintr-o mână în alta. Mulțimea de oameni se frământa zgomotos și suporta frigul iernii; tinerii pluteau senini peste întreaga vânzoleală și se mândreau în T-Short-uri cu mânecă scurtă, pe când încă termometrele își ascundeau pudic mercurul sub zero grade.

Uitate păreau de mulți ani discuțiile despre înfățișarea și importanța viitoarei Uniuni Europene, despre traducerea în viață a politicii externe și de securitate unională, cât și termenele de trecere și de acomodare, problemele de amplasare, deciziile față de cadre și și și ... De multe ori Societatea Europeană, „modelul predecesorilor" Uniunii, fusese aproape de dezbinare. Dar în definitiv nu se ajunsese atât de departe, mereu erau găsite compromisuri, chiar și atunci când, după multe zile în șir, dezbaterile atinseseră limita acceptării fizice. De ce? Pentru că mulți credeau într-o „minune" din partea Europei!

Și minunea parcă era cuprinsă și în peisajul de acum, când soarele din iarnă lumina rece de sus peste capitala Alsaciei împodobită sărbătorește peste capitala plină de steaguri, peste mulțimea căzând ca o avalanșă până în cele mai mici fibre ale orașului, printre care își croiau cu greu drumul spre clădirea Parlamentului primi-miniștri, conducători de stat, păziți de forțele de ordine.

Foaierul Casei Europene zumzăia ca un stup de albine. Nenumărate reflectoare scăldau într-o lumină strălucitoare interiorul fostului Palat european, extins mult în 1995, și camerele de luat vederi, care informau la un înalt nivel profesional despre toate evenimentele zilei, fixau cadre simbolice, discuțiile însuflețite ale comandantului N.A.T.O. din Franța pentru trupele din Europa cu mareșalul U.R.S.S.

Mult în umbră rămânea în schimb expoziția dintr-o încăpere laterală a pionierilor operei de uniune europeană: fotografii ale lui Aristide Briand, Gustav Stressemann, Contele Coudenhove-Kalergi, Winston Churchill, Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi, Charles de Gaulle, Paul-Henri Spaak, Walter Hallstein, Jacques Delors. Gânduri în linii fine de desen, reproducând chipul lui William Penn, Saint-Pierre, Kant, Saint-Simon sau pe cel al lui Hugo aminteau rădăcinile adânci spirituale, planurile și viziunile de demult pentru o familie a popoarelor unite pașnic. Nenumărate erau și documentele - în original sau copie - expuse în vitrinele de-a lungul pereților: acordurile de la Roma din 1957, actele Uniunii Europene din 1987, prima schiță a Constituției Parlamentului din 1993, textul final din 1998, cele 12 acte de ratificare. În plus amintiri despre eșuatele încercări pentru o politică unională din anii 50 și 60 ai secolului trecut sau amintiri despre schița ratată a Constituției Parlamentului European din 1984. Nu puteau lipsi, firește, nici explicațiile Congresului de la Haga din mai 1948, nici Memorandul celor 5000 de tineri din întreaga Europă, care, în 1950, demonstraseră în acest oraș pentru un parlament și un regim european.

Toate au rămas istorie. Chiar și drumul străbătut de Europa în 1990. Ediții speciale ale marilor cotidiane sau săptămânale - aflate la dispoziția oricărui vizitator în foaierul Parlamentului - redau cu minuție întreg acest proces anevoios de unificare.

Chiar înainte de 1993, când a intrat în vigoare Statutul Pieței Interne Europene, nu se contase pe avertismentul că viața economică o va lua cu mult înaintea celei politice. Cele două lagăre care existau atunci se ocupau deopotrivă de aflarea unei „căi regale" de integrare politică. Unul se încredea în trecerea firească spre un progres politic prin armonizarea economică. Celălalt vedea mai degrabă în această rapidă integrare pericolul renaționalizării, pretinzând astfel pași suplimentari de politică europeană.

Statele industrializate din Comunitatea Europeană - Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg - înclinau spre această ultimă părere; ele au făcut nenumărate încercări să modifice discursurile de la Roma și competențele suplimentare ale Comunității - în primul rând în domeniul mediului, al energiei și comunicațiilor. Cu toate acestea opoziția inflexibilă a unor membri din grupul celor 12 a fost puternică,

Marea Britanie și Danemarca au refuzat din principiu pierderea suveranității. Irlanda se temea să pună în joc mentalitatea sa. Spania, Portugalia și Grecia încercau să câștige în primul rând relații economice cu statele industrializate și respingeau ideea de a fi încărcate printr-o politică zonală și de infrastructură cu investiții costisitoare. „Economiștii" s-au impus definitiv față de „Unioniști".

Altfel într-o Piață Comună n-ar fi fost atins nici măcar modestul deziderat al liberei circulații de mărfuri, cât și al persoanelor și al prestațiilor de servicii. În fața intențiilor ascunse ale ofensivei japoneze sau a Asiei de Sud-Est, care câștigase din ce în ce mai mult suprematia economică în multe ramuri industriale, exista impresia că trebuie să să ajungă rapid la o puternică piață europeană și numai în acest fel s-ar deschide noi dimensiuni concurenței.

Ce-i drept, în 1993 contrastele, doar superficial ascunse, izbucnesc zgomotos. Teama față de orientarea exclusiv economică se adeverește: Piața Internă a Europei nu se dovedește motorul integrării în continuare, ci doar un salt exploziv. În țările puternic industrializate crește șomajul, pentru că multe firme au deplasat activitățile care cereau salarii mari spre Europa de Sud, unde au fost găsite costuri de producție și sociale mult mai avantajoase.

În același timp, turismul de la sud către nord cunoaște o veritabilă expansiune, căci nu s-a putut realiza, în ciuda unor restricții severe, transferul de acțiuni sociale ca protecția șomajului și fondurile pentru educație. Tribunalul european insistase ca drepturile câștigate de muncitori într-o țară a Comunității să se fi păstrat și la stabilirea domiciliului în statul respectiv. Așadar, statele bogate ale Comunității se consolidează serios prin impozite necruțătoare, norme de protecție socială și a consumatorilor.

Atunci când statelor Comunității din sud-est li s-a refuzat - cu excepția Italiei - să întreprindă profituri comparative celor din vest și când Marea Britanie, Danemarca, Irlanda și-au păstrat suveranitatea lor, opinia publică din cadrul Comunității devine de la lună la lună tot mai critică. Ea amenința să ia brusc o altă întorsătură, într-o mișcare largă antieuropeană, condusă de partidele ultraconservatoare și chiar naționaliste.

Cine ar fi putut preveni catastrofa? Franța și Germania de Vest reînsuflețesc un plan pe care l-au avut în fața ochilor încă din deceniul 9 al secolului trecut, abandonat un timp, dar eficient pentru uniunea politică a Europei. Ele au căzut de acord să formeze un cabinet comun al planificării comunicațiilor terestre și spațiale, pentru politica de energie și a mediului înconjurător, dar și pentru problemele financiar-valutare. Nu a fost uitată nici politica externă și cea de securitate, care trebuiau să urmeze aceeași linie de strânsă cooperare (...).

Traducere de Al. RONAI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ion BĂIEŞU

Reporter special

Text inedit

Ies de la redacţie, unde îmi predasem porţia zilnică de zece articole bombă şi zece ştiri petardă, după care intru din mers pe la un bufet din vecini în al cărui patron băgasem groaza şi care mă servea pe gratis („Lăsaţi, maistre, nu vă costă nimic, plătiţi data viitoare, nu-i nici o grabă"), zic, hai să bag un cap şi pe la Casa Presei Superlibere să văd ce mai mişcă. Acolo - nebunia de pe lume, mare vânzoleală.

- Ce-i, dragă? îl întreb pe colegul şi prietenul Iţic, ce-i cu aiureala asta?

- Tu umbli după tâmpenii şi vii la spartul târgului, ca proasta lui Gheorghe.

- Am dat o lovitură ieri, mi s-a ridicat simbria cu o foaie, m-am autocinstit.

- Ce lovitură ai dat?! Fii sincer cu mine. Mă serveşti, te servesc.

- L-am prins pe unul de la circ care făcuse un partid fals, chestie cu care zulise un milion de la guvern. Cum crezi că se chema partidul? N-ai să ghiceşti un an. F.M.B. Adică: „Fă, mamă, să fie bine!" L-am pilit cu patru bastioane şi mi-a zis tot. Am scris un serial trăznet: „Vreţi să luaţi un milion? Vă învăţ eu cum." Acum tipul umblă cu o baionetă să mă tranşeze în patru, dar nu ştie că şi eu posed un pistol turcesc original, cu un singur foc dărâmi Casa fostă a Scânteii. Zi pontul, nu mă fierbe.

- Ce-mi dai în schimb? Dă-mi alt pont.

- L-am prins pe unul care vinde în Obor mici din carne de guşter. Ia-l în primire.

- De unde are el atâţia guşteri?

- Îi creşte prin îndopare, ca pe gâşte.

- Fii atent, zice Iţic, îţi spun poanta secolului. Dar ai venit târziu, s-au dat deja toate permisele de intrare.

- Lasă-mă-n pace cu permisele tale, nu fi tâmpit. Tu ştii bine că în materia asta sunt maestru. Cine a mai avut permis de vizitare a lui Dumitru Vazilu cât a fost (circa 11 ore şi trei minute) în puşcăria scoasă de cinci ani din funcţiune de la Tâncăbeşti şi transformată în crescătorie de nutrii şi i-am luat un interviu în exclusivitate pentru marele cotidian The New York Hârlău? Eu. Dar interviul cu ministrul de interne, care mi-a mărturisit cu lacrimi în ochi. „Dragul meu, iată cum a fost. Marelui constructor al Capitalei i s-a bâţâit mâna dreaptă când a arătat spre biserica Sfântul Nicolae Procopsitul, băieţii au înţeles altceva şi, în două ore, au făcut pulbere ultima geamie turcească. Închipuie-ţi că a trebuit s-o reconstruim într-o singură noapte, cu soldaţii şi poliţiştii, ca să nu deteriorăm relaţiile româno-turce, aflate în plin avânt. Vine vreme grea, dragul meu, mi se bate ochiul stâng". Şi-aşa a fost: a treia zi s-a făcut revoluţia la Mizil. Deci, zi care-i evenimentul, lasă chestia cu permisul.

Amicul mă duse la WC şi-mi şopti în colţul cel mai insuportabil ca miros, dar şi cel mai obscur.

- Fii atent: se fac alegeri libere în cer!

- Adică cum?

-Adică simplu: între Paradis şi Iad. Adică se termină cu haosul şi cu brambureala. Cine câştigă ăla conduce. S-au acceptat doar patru reprezentanţi ai presei de pe Pământ.Toate acreditările s-au dat pe pile, bine-nţeles. Ca să-ţi dai seama până unde ajunge corupţia, n-a primit permis marele cotidian de două milioane „Adevărul pur şi simplu", în schimb a primit o fiţuică chipurile umoristică numită „Puricele". Râsul lumii. De ce? Tipul e nepot de prim-ministru din partea primei sale mătuşi.

- Fii calm, i-am zis. Al cincilea permis îl voi primi eu. Iţic, dă-mi o ultimă informaţie şi-ţi voi rămâne frate de cruce pe viaţă. Care e situaţia dintre cei doi combatanţi?

-După ultimul Gallup, Satana deţine trei procente în plus, dar Bărbosul are un atu în mânecă. Nu ştiu nimic în plus.. Vezi-ţi de permis. Se vorbeşte că e în stare să arunce cinci miliarde aur pe piaţă în ultima clipă.

Nu că aş fi un meschin şi un colecţionar de materiale rare şi galbene, dar când se pronunţă un astfel de cuvânt sunt în stare să-mi las mama întinsă pe masă şi să fug la faţa locului şi să mă transform în ceea ce am fost probabil în epoca de Neanderthal, adică într-o fiară fără scrupule şi sentimente. Drept pentru care mi-am scos arma secretă din buzunarul de la piept (un pachet de Kent în perfectă stare ca aspect şi aromă) şi i l-am înfipt sub nas vechii mele prietene, secretara Suzi, pe care o curtez de treizeci de ani în vederea unei trainice logodne (căsătoria ţine de un viitor extrem de îndepărtat, aproape imaginar). „Iubita mea, i-am zis, spune-mi discret ce să-ţi aduc de acolo: o pereche de mănuşi din piele de broască, o altă pereche din piele de şarpe cu clopoţei, un deux-pièces din piele de panteră sau lentile de contact pentru vedere în două culori? Alege-ţi orice, dar nu mă lăsa fără permis. La întoarcere, promit să te iau de nevastă chiar dacă voi afla că ai fost amanta lui Nae Lăzărescu şi-ţi voi produce un copil natural." „Fiule, mi-a spus ea, tuşată vizibil, chestia cu căsătoria nu mă lasă rece, dar te avertizez că, dacă nu te ţii de cuvânt, ai să scrii toată viaţa numai despre gunoieri şi zarzavagii, te distrug".

Cu pemisul în buzunar, m-am aruncat în primul taxi şi am ajuns într-o juma' de oră la aerodromul de la Snagov sat, aflat chiar în curtea sfinţiei sale părintele Georgescu, care închiriase terenul cu condiţia ca în primul său drum astronava să ducă lui Dumnezeu un sfert de kil de tămâie şi un kil de tămâioasă din partea lui. Problema devenea cotoibilă (iertaţi-mi expresia) din pricina adversarilor care erau, toţi, proeminenţi. Cum mă voi lupta eu acolo, la faţa locului, să transmit o ştire care să apară cu o oră înainte de-a lor, cum voi ocupa un loc de telex, cum mă voi face simpatic şi agreabil domnişoarei care aranjează priorităţile etc. Cu primul coleg am rezolvat-o simplu: i-am slăbit buşoanele unei roţi a Trabantului lui nenorocit şi, după doi kilometri, a fost recoltat ca un fruct abia pârguit dintr-un nuc secular cu umbră deasă din Săftica. Cu ceilalţi am procedat şi mai simplu. La urcarea în astronavă, comandantul ne-a dat câteva indicaţii strict necesare în caz că hardughia lui o ia razna, arătându-ne cum să deschidem paraşuta automată pe care o purtam în spinare şi pe care trapă s-o roim în văzduh. Nici un se urcase nava deasupra comunei Nuci (vicino di Snagovo) că am şi aruncat asupra celor doi confraţi petarda confecţionată artizanal de către fiul meu, urlând ca un dement: „Fraţilor, foc, se salvează cine şi cum poate!" Cei doi naivi colegi (trecuţi prin mai puţine dârmoane ca mine) s-au aruncat ca disperaţii prin trape, în acelaşi timp, şi-au încurcat paraşutele între ei (noroc că au căzut pe o căpiţă de fân) dar, odată ajunşi jos, şi-au scos şi ei o pâine frumoasă, n-au avut de ce să se plângă (că eu le-am făcut figura n-a fost nici un dubiu pentru ei), i-a filmat până şi NBC-ul, au fost invitaţi în Franţa de către Uniunea Mondială a Ziariştilor Surdomuţi pe zece zile cu diurnă, şi-au luat lucruri frumoase.

Ajuns la destinaţie, deci coborând pe aerodromul instalat pe teritoriul neutru al Purgatoriului (un fel de Elveţie în stare de Bangladesh) am crezut că mă aflu pe aeroportul din Caransebeş sau Tulcea: ţigănci care vindeau seminţe de cânepă şi ţigări „Carpaţi" fără filtru (cele cu filtru se găseau gârlă, dar nu le cumpăra nimeni!), mii de vânzători de ziare etc. Bine-nţeles că am cumpărat câte un număr din fiecare şi, intrând într-o cameră sordidă de hotel, în care puricii se luptau pe viaţă şi pe moarte cu ploşniţele, fapt convenabil pentru client, m-am aruncat cu burta pe duşumele. Din presa scrisă (exista şi una vorbită, dar pe care nu o puteau înţelege decât cei cu studii super-superioare, întrucât era formulată în cifru dublu şi triplu), deci, din presa scrisă reieşeau clar câteva chestiuni tot atât de clare. Una că lupta electorală se desfăşura între două partide principale: Partidul „Duh Sfânt, Heruvim şi Păpădie", condus de către însuşi Atoatevăzătorul. Al doilea partid se intitula Partidul „Prefer Într-un Cazan cu Smoală, Dar cu o Drăcoaică Goală", condus şi dirijat ideologic de către însuşi Satana personal. Presa era scrisă într-un stil infect şi huliganic, autorii nefiind decât nişte mercenari agramaţi, cara îşi omorau timpul în aceleaşi cârciumi, vânzându-şi ştirile între ei fără ruşine, ce la bursă, adică la preţuri care variau de la o oră la alta.

Pentru a nu crede că cele spuse mai sus sunt metafore chioare, am să dau câteva citate din aceste fiţuici abjecte. Iată, de pildă, un articol de fond (un fragment, fireşte) din organul de presă principal al Satanei, ziar intitulat cât se poate de sugestiv: „Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta!" Iată fragmentul : „Suntem acuzaţi cu neruşinare de către cutrele inamice cum că ieri seară, profitând de o scurtă eclipsă de lună, le-am ajustat puţin sediul, în sensul că, chipurile, le-am îndoit geamurile, le-am îngustat uşile, pereţii şi acoperişul, inclusiv că ne-am făcut nevoile în sediul lor, folosind documentele lor ca hârtie igienică. Respingem cu indignare cum că acest fapt s-ar fi petrecut chiar în cabinetul zaharisitului lor preşedinte, care ţine discursuri electorale în somn. Respingem şi acuzaţia cum că susţinătorii noştri, care au acţionat spontan şi din proprie iniţiativă, ar fi folosit ţării alcoolice mai sus de 70 de grade şi răngi din oţel inoxidabil de peste cinci ţoli. Cât priveşte uşile sediului, acestea nu au fost sparte cu berbeci de metal ci chiar cu berbeci naturali, educaţi special într-o crescătorie de elită a partidului nostru. În concluzie, pupaţi-ne-n fund!"

Redau acum un citat la fel de abject din ziarul partidului advers, ziar care se numeşte (ţineţi-vă bine) „Zefir de primăvară". Citatul sună în felul următor: „Jigodiile cu care democraţia sfântă, în slujba căreia ne-am pus întreaga noastră existenţă, ne obligă să ne confruntăm, nu ştiu ce este loialitatea şi demnitatea. Ele au pătruns pentru a treia oară într-o săptămână în sediul nostru sacru, consacrat momentelor de meditaţie şi rugăciune, chipurile, ca ripostă la raidul nostru amical din ziua precedentă, săvârşind următoarele fapte pe care vă rugăm să le calificaţi singuri:

1. au lipit pe aleile Paradisului diferite afişe cu conţinut provocator, ca de pildă: „Votaţi voi cu Raiul, că vă luăm noi graiul". „Cine de partea noastră nu trece o să-l pupe mă-sa rece" şi altele pe care pixul, fie el oricât de ieftin, nu le suportă.

2. au devastat casele de rugăciuni, mai ales cele care se aflau în plină activitate, fiind pline până la refuz de grupuri de îngeriţe adolescente şi semi, pe care le-au obligat să danseze dansuri moderne, cum ar fi Lambada şi altele, dezbrăcându-le de pene şi lăsându-le doar cu pufuşorul pe ele, ceea ce le-a obligat să se ruşineze nespus.

3. au îndrăznit să intre în însuşi cabinetul şefului partidului şi să-i zică, trăgându-l de barba lui albă şi bătrână: „Vino încoace, ţap bătrân, vino la balcon să te vadă alegătorii şi să-ţi zică un sictir, porcule, şi să-ţi aplice un scuipat popular între ochi". Dus la balcon cu forţa, de unde era gata-gata să se prăbuşească, forţele de ordine au fost nevoite să intervină în chip paşnic şi delicat („Poliţia e cu noi!" au strigat manifestanţii, spontan), slogan care le-a ajutat cât o frecţie la un picior de lemn, întrucât aceasta a livrat spitalelor 79 cranii sparte, 89 picioare fracturate şi 207 maxilare demontate şi dăruite institutului de stomatologie pentru studii didactice asupra lor".

A doua zi, după cum notează fiţuicile pe care le-am răsfoit, cei doi capi de partide s-au întâlnit pe teren neutru şi au încheiat un pact de neagresiune pentru a da răgaz să se voteze noua lege electorală, vot care nu a durat decât 175 de zile şi nopţi. Răsfoind legea, am desprins trei articole principale: 1. votantul intră într-o cabină cu votul, dar nu e obligat să şi iasă. 2. buletinele de vot urmează a fi tipărite pe bucăţi de turtă dulce, votantul urmând a-i mânca pe candidaţii pe care nu-i doreşte, lăsând doar bucăţica pe care se află chipul preferatului său, 3.dreptul la vot se obţinea numai prin luptă dreaptă şi directă cu un adversar pe care îl trăgeai la sorţi; lupta avea loc cu pumnii, cu dinţii, ghearele şi orice armă tăioasă, dar numai în faţa unei comisii neutre. Câştigătorul primea certificatul de votant, care-i dădea următoarele drepturi civile:

- dreptul la pensie, începând cu vârsta de 18 ani;

- dreptul de a călători liber de pe o stradă pe alta;

- dreptul la o sută de grame de salam din carne proaspătă de dihor;

- dreptul de a-şi bate nevasta cel puţin o dată, zilnic.

Am pregătit repede o revistă a presei locale şi mă pregăteam să dau o fugă la poştă pentru a o transmite ziarului care mă stipendia, când uşa mi se deschise brutal, lovită de talpa unei cizme.

- Servus, colega! îmi zise un individ insalubru, care sfidase de multă vreme săpunul, lama de ras şi ciorapii de schimb.

- Salut, zic, dar ce plăcere să luăm cunoştinţă atât de intempestiv, îl ironizez eu din toate puterile.

- Am auzit că vii de Dincolo. Fii salon şi dă-mi şi mie două-trei informaţii. Cum e la voi? Tot ca aici?

- Nu chiar, dar aproape.

- A doua întrebare şi penultima: ai venit să scrii pe bune sau să ne iei la mişto? Vezi că unul a păţit-o: l-au obligat să mănânce o friptură împănată cu pioneze.

- Eu, zic, am venit să transmit adevărul.

- Ce-i ăla adevăr, la noi cuvântul ăsta e un arhaism.. Mai am o întrebare: la voi cine câştigă alegerile?

- Cine ia mai multe voturi.

- Vai de mine! Adică lucraţi pe cinstite?!

- Da.

- Păi vă faceţi de rahat în tot Universul. Nici pe vremea romanilor nu se făceau alegerile pe bune. Adică se lucra, vreau să zic, tot cu lova. Patricianul care vroia să ajungă senator punea punga la bătaie.

- Ascultă, zic, dacă toţi îmi eşti coleg, fă-mi un serviciu şi dă-mi o informaţie. Cum ajung la ăi doi barosani? Dacă nu le transmit câte un interviu jos, alor mei, la întoarcere primesc, în loc de salariu, cartea de muncă.

William Hogarth

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

- Scoate-ţi chestia din cap. Barosanii n-au primit pe nimeni şi nici n-au de gând.

- Le e frică de asasinat?

- Nu, e imposibil să-i împuşti, treci prin zece filtre până la ei. Le e frică de întrebări cu fitile. Adică cu două înţelesuri. Mai ales cu trecutul. Când aud de trecut transpiră.

- Au făcut atât de multe găinării?

- Oho! Altfel cum luau puterea?! Şi-au ucis vechii tovarăşi de luptă, iar apoi şi-au falsificat dosarele. Nici acum nu se ştie, când ies în public, dacă sunt ei sau dublurile lor. Dacă-ţi spun o chestie, leşini. Una din dubluri a vrut să-şi dărâme stăpânul. „Tu eşti dublura, nu eu, impostorule!" Garda a rămas cu gura căscată: de partea cui să treacă, pe cine să lovească?

- Şi cum s-a rezolvat?

- Noroc că şeful gărzii ştia că originalul avea o aluniţă într-un anumit loc ruşinos. L-a obligat s-o arate şi s-a rezolvat chestia.

Ca să vezi de ce depinde o carieră politică. Hai, că te-am lăsat, am un rendez-vous cu un turnător, al lui Satan. Boşorogul nu s-a prins: i-au băgat azi noapte în aşternut în loc de-o drăcoaică, o îngeriţă vopsită. Să vedem ce-a scos de la el. Avea microfoane până şi-n cercei.

Tipul ieşi pe dungă, ca să facă loc unui individ şi unei individe care îmi erau foarte cunoscuţi după figuri. Să fie ei, să nu fie ei? mă tot întrebam, deşi chestia nu mă interesa câtuşi de puţin, gândul meu era cum aveam să intru la cei doi boşi ca să le iau câte o exclusivitate.

- Dom'le, îmi zice tipul, ştiu de unde vii, poţi să-mi duci şi mie un mesaj?

- Îmi pare rău, dar am alte griji, nu sunt curier special. Plus că, dacă mă prind ăştia la vamă cu corespondenţă secretă o încurc definitiv.

- Te rog foarte mult, serveşte-mă, că te îmbrac în valută, am conturi în trei bănci din Coreea de Nord, sunt mai bogat ca Gingis Han. Transmite-i lui Kim Mir Zân să-şi ia toate trupele, să le urce pe ce-o şti - pe cămile, pe iepe, pe capre - şi să se ducă să-i lichideze pe bandiţii care mi-au organizat lovitura de stat.

- Vorbeşti serios? întreb eu, realmente intrat în priză. A fost o lovitură de stat?

- Da, dragă, completă ea, ce te miri, au intrat în legătură cu CIA - bine-nţeles, dirijaţi de ruşi şi americani - şi în noaptea de 21 spre 22 decembrie au paraşutat două sute de mii de spioni aduşi pe calea aerului din Sri Lanka. I-au lansat direct la Intercontinental şi-n Piaţa Palatului.

- Păi şi oamenii dumitale ce păzeau?

- Oamenii mei?! Lucrau mână-n mână. Ah, Doamne, mare tâmpit am fost că nu i-am împuşcat la timp. Trebuia să împuşc întâi comitetul executiv. Pe urmă, ceceul. Pe urmă securitatea şi miliţia. Pe urmă, UTC-ul, sindicatul, Ştefan Gheorghiu - o fabrică de vite-ncălţate -, pe urmă intelectualii, mai ales ăia tineri! Până la unul! Pe urmă trebuie împuşcaţi muncitorii, bestiile alea care nu-şi îndeplineau acordul global, deşi luau lunar 65 la sută din leafă!

-Îmbuibaţii! Băgau la salam în ei până le crăpau burţile, completă ea.

- Dar ţăranii, intervin eu.

- Ţăranii erau deja lichidaţi, le pregătisem un decret prin care erau obligaţi să dea cotă la stat câte o mie de kile de lapte pe fiecare ţâţă de vacă şi cinci sute pentru fiecare capră stearpă.

- Bine, şi dacă rămâneai fără popor, ce făceai?

- Aveam soluţia, nu-ţi face griji. Ochisem o insulă cu cinci mii de oameni în Pacific, o cumpărasem deja la preţ de nimic, aveam instructori acolo de doi ani care-mi pregăteau instalarea, plus imnul, plus sceptrul. Plecam cu cinci Boeinguri, cu aurul, cu miliardele şi cu rudele şi mi se rupea în paişpe, îmi făceam o ţară nouă, poa'să ningă, poa'să plouă, vorba nu ştiu cărui clasic al marxismului. Ascultă un fragment din imnul de stat pe care l-am compus eu personal: „Cine mâncă papanaşi e un brav popor de papuaşi". Finalul era magnific: „Noi nu dăm libertatea pe nimic, nici măcar pentru fistic".

- Excelent, zic, cuprins de freamăt, excelent. Ce păcat că nu ţi-a reuşit figura.

- Dar ştii de ce? Aveam cinci depozite cu gaze care lichidau douăzeci şi trei de milioane. Nevastă-mea, care n-am ce să-i reproşez, era deşteaptă totdeauna ca briciul, a rătăcit cifrul de la trape. Plus ghinionul cu ţăranca aia dintr-o comună la care mă ascunsesem odată în timpul războiului, cu 45 de ani în urmă: murise nenorocita cu o zi înainte. Avea aia un beci mai grozav ca orice bunker antiatomic, nu mă găsea nimeni cinci ani.. Ce zici, mă serveşti?

- Nu pot, pe ochii mei dacă pot, ăştia sunt cu binoclurile pe mine permanent.

Ea se dădu mai lângă mine şi-mi şopti:

- Trimite-mi şi mie perucile. Îţi dau oricât.

Insistă şi el:

- Avem două coşciuge de aur masiv ascunse pe fundul lacului Snagov. Fă să ne ajungă.

- Ce să faceţi cu ele?

- Le transformăm în lotci şi ne plimbăm pe Rubicon.

- Bine, zic, să vedem cum dăm de ele.

- Ştie ei, băieţii, are semne speciale. Şi te mai rog ceva: transmite-i soră-mi, Riţa, aia din Ferentari, bişniţăreasa...

- Ce să-i transmit?

- Zi-i să mă ierte că n-am băgat-o şi pe ea în Comitetul politic executiv. Puteam s-o fac şi ministru al comerţului.

- Apropo, spune ea, zi-le la ăia de la Academie că-mi muşc mâinile de necaz că nu i-am trimis măcar o dată la cules porumbul. Sau la praşila a doua.

- Meritau. Numai că eu mă grăbesc să plec, mai vorbim. Daţi-mi o idee cum ajung la cei doi boşi. Trebuie să fiu deja la poştă cu interviurile. Dar tocmai atunci reintră ziaristul local şi soios.

- Nu te mai zbate, zise, expediindu-i pe cei doi, am eu o soluţie. Dar cu o condiţie: mi le dai şi mie tot în exclusivitate.

- Perfect. Şi-aşa ediţiile voastre n-ajung la noi, aşa cum ale noastre nu trec de Chitila. Cum facem?

- Bărbosul e sensibil la ierburi spurcate. Ai ceva prin buzunare?

- Căutăm. Şi Ţapul?

- Adică Satana?! La noi, în timpul campaniei electorale e prohibit alcoolul. Ai vreo sticlă cu ceva tărie?

- Am nişte palincă. Dacă ţi se termină benzina, pui o sută de grame din asta în carburator şi mergi o juma' de zi.

- Atunci cum facem?

- La miezul nopţii te aştept.

Între timp, am trecut pe la poştă să dau o depeşă despre atmosfera locală şi diferite generalităţi. Oficianta nu era foarte tânără, drept pentru care, după ce a luat Kent-ul obişnuit, mi-a pus o întrebare franşă:

- Cum staţi cu SIDA?

- Depinde de continent, zic. Şi de obiceiuri.

- Treci alături să-ţi faci testul. Altfel, nu-ţi transmit textul.

Nu ştiu cum se fac la noi testele de SIDA. Probabil ţi se ia sânge. La ei e invers: ţi se deschide o venă şi ţi se introduc circa trei kile de lichid suspect până îţi iese pe nas, pe ochi, pe gură şi pe alte părţi.

- Eşti valabil, mi-a zis ea. Diseară sunt la tine. Ai o priză la îndemână?

I-am servit o porţie dublă de haşiş pe care a inspirat-o pe o singură nară. Ghinionul ei c-a intrat şefa şi ne-a prins. Am mulţumit-o şi pe ea.

- Cam multe vicii prin lumea voastră, am exclamat eu, hamletian.

- Las' că nici cu voi nu mi-e ruşine. Avem aici un cosmonaut arestat pentru onanie.

- Şi ce vină are omul?

- Are, că la noi e un surplus de femei de 16 la sută şi un deficit de bărbaţi de 33 la sută.

- Cum se explică paradoxul?

- Asta încearcă să explice specialiştii de un secol şi nu reuşesc.

La miezul nopţii fremătam ca o pădure de conifere. Doamne, îmi ziceam, dacă mă duc cu mâna goală acasă, mă dau ăia afară. Poate găsesc un loc la „Papagalul"...

Dar n-au trecut decât cinci minute de frământări interioare, când o talpă de cizmă bine ţintuită mi-a zburat aşa din ţâţâni. Semn bun: venise avangarda. Era un mustăcios care pufăia dintr-o lulea împărligată ca un şarpe.

- Scoate armamentul şi pune-l pe masă! mi-a ordonat.

Am scos cele trei pixuri din mapă şi le-am înşirat în faţă.

- Unul îţi aparţine. Ţi-l recomand pe cel mai colorat.

- Sunt analfabet din naştere, recunoscu el, dar şi-l iau ca să-i umilesc pe colegi. Le zic că m-am dat cu intelectualii.

Peste alte câteva minute apărură alte gorile, pentru ca, în sfârşit, să se facă linişte de mormânt şi să intre cei doi corifei. Erau amândoi îmbrăcaţi în blănuri scumpe pe care le aruncară imediat unor lachei, rămânând în pielea goală: în cameră erau peste cincizeci de grade plus. Aşa, cu nimic pe ei, boşii nu mi se părură mai înfricoşători decât îi ştiam din legende.

- Ei, tinere, zise Atotputernicul, ca să zică ceva, cum ai călătorit, cum ai fost primit etc?

- Mersi, Măria şi Ţăria ta, totul e OK, până-n prezent.

- Scoate obiectul, mârâi Satana cu gura uscată. Mă supără stomacul, prietene, îi spuse el adversarului său electoral, n-ai vreun leac descoperit de vreunul din sfinţii tăi escroci?

- Ia de-aici, Împărate al Răului, îi zisei şi-i întinsei sticla cu trăscău. Într-o clipă uiţi şi de durere şi de numele primit la naştere.

Satană privi sticla cu un ochi de bătrân machitor şi trase un gât experimental. Un urlet cutremură clădirea, gata s-o dea de pământ.

-Ui, Doamne! urlă el ca o fiară. E din sodă caustică?

- Nu, zic, e făcută la Turţ, trasă de trei ori la cazan. Nu e ţuică, e numai inima ei. E făcută pentru superi.

- Ioi, Doamne, zise el, am crezut că zbor prin tavan. (Către Atotputernicul) Vrei o gură?

- Rămân la păcatul meu, răspunse acesta şi-mi făcu semn să trec la faptă. I-am servit cu o doză puternică de L.S.D., plus una de heroină. Ochii i-au strălucit ca doi aştri din cea mai apropiată galaxie.

- Columbia? întrebă.

- Aţi ghicit, zic. Sunt neîntrecuţi.

- Atunci ce au americanii cu ei de le distrug plantaţiile? Zi-le că mă enervează.

- Vă rog să-mi spuneţi şi mie câteva vorbe. Sunt un ziarist amărât, trebuie să-mi câştig pâinea.

- Dă-i drumul, zise Satana, mai trăgând un gât vârtos, dar fii scurt şi la obiect.

- Din moment ce dumneavoastră doi sunteţi boşii acestei importante zone a Universului, pentru ce că mai trebuie alegeri?

- He! făcu Atoatefăcătorul, amuzat. Nu eşti prost deloc .Ai sesizat găinăria. Păi ce vrei să când au intrat economiştii în acţiune: ce trebuiau să facă bombele atomice au făcut ei cu ideile. Au lichidat industria, agricultura, tot. N-a rămas piatră pe piatră. Habar n-ai ce putere de distrugere au economiştii, aşa prăpădiţi cum îi vezi. „Jos munca! Sus Politica!"

Eram cam năuc. Îmi încremenise pixul pe carnet.

-Adică cum vine chestia? Să nu mai muncim deloc şi să facem tot timpul politică?!

- Bine-nţeles!

- Dragă, îmi şopti Satana la ureche, fiţi deştepţi, încercaţi varianta asta a noastră. De câţi ani munciţi?

- De sute de mii.

- Şi ? Cu ce v-aţi ales? Mai dă-mi o butelcă.

- De ce?

- Păi mâine cu ce mă dreg? Vrei să mă urc pe pereţi?

- Şi mai ascultă un sfat de la mine, zise Atoatevăzătorul, întinzând palma pentru încă o doză de Krak, că sunt bătrân şi-am văzut multe. Să fie zâzanie tot timpul. Politica fără scandal e ca nunta fără lăutari. Scoateţi lichelele în faţă, daţi-le curaj. Haimanalele să aibă fiecare microfonul lui.

William Hogarth

facem cu haimanalele-alea care zac afară pe sub garduri, leşinaţi de foame şi sete?! Nu trebuie să le dăm ceva de lucru? Nu trebuie să-i scoatem din amorţeală?! Facem un miting, le dăm ocazia să trăncănească, pe urmă se încaieră, intră în cârciumi, primesc de băut pe gratis, au o activitate, cu alte cuvinte.

- Deci alegerile sunt un moft? întreb eu, direct.

- Dar bine-nţeles. O aiureală. Ne schimbăm la putere când ne vine cheful, ne scuipăm la adunări, iar seara jucăm poker împreună. Alegerile sunt o invenţie a grecilor despre care trebuie s-o spunem pe faţă: n-aveau chef de muncă.

- Aici, la dumneavoastră, se munceşte?

- Sfinte Sisoe, se închină Atoatefăcătorul, ce întrebare nebunească e asta?! La noi nu munceşte nimeni. Ce, la voi se munceşte?

- Aşa, pe sponci. Majoritatea timpului oamenii se adună şi discută politică. Nimeni nu are nimic de spus, dar are o părere. Totuşi, munca rămâne un principiu valabil. Presa scrie: trebuie să trecem, totuşi, la treabă.

Satana biruise jumătate din sticlă şi se aprinsese la faţă ca o sfeclă bine fiartă.

- Dragă, zise el, indignat, dar eu vă credeam ceva mai evoluaţi. Din moment ce aţi descoperit şomajul şi ajutorul de şomaj, pentru ce trebuie să mai munciţi?! Voi n-aveţi acolo economişti?

- Cum să nu. Avem şi-o academie şi-un institut de studii.

- Şi ăia nu l-au studiat pe Marx?

- Ba da.

-Păi Marx spune clar: clasa muncitoare produce plusvaloare. Plusvaloarea o ia capitalistul. Deci, ea munceşte pentru altcineva, de pomană, fără rost şi fără sens.

- Şi atunci oamenii din ce să trăiască?

- Păi ce, asta este o problemă?! Oamenii trăiesc din orice, chiar şi din nimic! Nu vezi că ăia care muncesc sunt nişte amărâţi? Fericiţi sunt doar cei care nu muncesc. Dragă, puneţi-vă economiştii la treabă, să facă studii, să demonstreze oamenilor că munca e un nonsens. La noi să ştii că economiştii au rezolvat şi problema dezarmării.

- Serios?!

- Pe cuvânt. Discutam cu colegul meu din lagărul advers chestia asta de vreo mie de ani până

Foştii pămâiaşi, artiştii fără talent, tipii fără drag de muncă să aibă dreptul de a lătra. Nici gospodinele care s-au plictisit de cratiţă nu trebuie date la o parte, urcaţi-le la tribună. O să înceapă roşind, că nu se pricep să vorbească, dar n-o să le mai puteţi opri. Şi încă ceva. Notează chestia asta neapărat: să se ceară tot timpul demisia cuiva. Jos cu ăla! Jos cu ălălaltul! Ai înţeles?

- Am înţeles.

- Atunci cară-te, că noi vrem să încropim un şeptic. Dar, înainte de-a pleca, goleşte toate buzunarele. Am fost scos din hotel ca o zdreanţă şi dus la aerodrom. Racheta avea un rezervor lipsă şi zece buloane în minus. Cineva le furase. Am plecat, totuşi, la drum, cu ajutorul lui Newton, adică al gravitaţiei. Am aterizat, cu chiu cu vai, la Ciofliceni. De acolo, am ajuns la redacţie cu o remorcă care căra gunoi de grajd, apoi cu o ocazie. Colegii erau muţi de spaimă. Ziarul era în întârziere cu două ore. I-am dat şefului interviul cu cei doi. L-a citit în diagonală, după care mi l-a aruncat în ochi.

- Cum o să public o chestie ca asta? Vrei să-mi ridic guvernul în cap? Du-te dracului de idiot! Adică să nu mai muncească chiar nimeni? Nici noi? Nici chelnerii? Nici gunoierii? Ha?

- Gunoierii, da, am răspuns, transpirând. Şi mai cu seamă chelnerii.

- Ori refaci interviul, ori te cari la altă fiţuică.

Am trecut pe la „Papagalul", revistă independentă de haz fără haz. Erau toţi cu ochii în tavan. Mitropolia, care le dăduse până atunci lefuri speciale, cu condiţia să n-o deranjeze, le luase mălaiul. Găsise pe alţii, mai cu vână, ca s-o apere.

Disperat, am intrat într-o cârciumă şi am început să rescriu interviul. Titlul: „Nici muncă fără pâine , nici pâine fără muncă". Tocmai atunci intră prietenul meu Iţic, care-şi aruncă un ochi asupra cuvintelor respective.

- Pentru asta ai bătut atâta drum? mă întrebă el. Ca să vii cu un citat din Ceauşescu?!

- Da, am răspuns, continuând să scriu, cu lacrimile şiroind pe obraji.

Of, Doamne, numai ziarist să nu fii pe lumea asta. Şi nici pe cealaltă! ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cum se distrau sălbaticii de sărbători

„Îndatorat, căpetenia satului ne invită să împărțim cu el cina. (...) Ni se oferiră - așezate pe frunze mari de palmier - cele mai bune bucăți alese din carnea hipopotamului răpus: ochii, inima și creierul, pregătite fiecare în alt fel. Ochii aproape cruzi, perpeliți doar, deasupra jeraticului, erau înmuiați într-un sos dens, de o frumoasă culoare verde, preparat din ierburi mărunțite și zeama unui ardei verzui, asemănător unei păstăi - al cărui suc arzător ne-a fript cerul gurii. De arsură n-am scăpat decât golind câteva tărtăcuțe cu hal - o băutură aromată, răcoritoare, pregătită din semințele arborelui parkia, lăsate la dospit la umbră, vreme de câteva zile." E vorba de un ospăț african, descris în anii '20 de celebrul explorator Mihai Tican-Rumano. Tot el descrie, într-o altă carte, o masă festivă a unui trib de canibali, la care fusese, cu amabilitate invitat. Așadar, este total greșită impresia că populațiile primitive nu știu să se distreze, cu precădere de Anul Nou, indiferent când și pe ce criterii e fixată data acestuia (de exemoplu, la unele triburi de eschimoși, prima zi a anului e considerată cea în care cade prima ninsoare după scurta vară arctică). Se fac pregătiri intense, se strâng provizii, se lansează invitațiile, se pregătește programul artistic și, în final, după ce totul e gata, începe revelionul, care durează, ca și la noi, mai multe zile. La indienii amazonieni kamayura, sărbătoarea Anului Nou, numită „Quarup", este un eveniment important, pregătit din timp, cu fast și emoție, căci este singura ocazie a anului când cele opt triburi ce stăpâneau odată bazinul fluviului Xingu se întâlnesc prietenește și petrec împreună. În regiunea Morena, în punctul în care râurile Ronuro, Batovi și Culuene se contopesc, formând fluviul Xingu, este locul în care Soarele, fratele Lunii și fiul pumei, i-a creat pe băștinași. Soarele a cioplit din trestie cinci femei și a suflat aasupra lor până au prins viață, rămânând și însărcinate. Când vine vremea, șeful tribului kamayura, secondat de un sobor de vrăjitori, care se vor ocupa de organizarea fastuoasei sărbători, își adună supușii și le ține un discurs, care ar suna cam așa: „Priviți, voi oameni! Avem tucanari, calcani cu ghimpi și piranha, bine păstrați prin atârnare deasupra fumului unui foc. Avem pâine din manioc și o canoe plină cu bere, iar femeile sparg și acuma nuci paqui și le aruncă în coșuri. Cine se duce să-i anunțe pe cei din tribul Kalapalo? Care războinic își va croi drum până la cei din tribul kuikuro? Dar la yawalapiti?" ...Și așa mai departe, până se oferă suficienți voluntari ca să transmită invitațiile. Aceștia vor alerga prin pădure fără răgaz, fără să mănânce sau să bea, fără vreun echipament ori veșmânt, pentru a ajunge cât mai iute la destinație. Când membrii tuturor triburior vor sosi la locul ales, cu podoabele lor de pene sclipind în răsăritul de soare, toți participanții se vor așeza, ciuciți, pe pământul bătătorit din mijlocul satului, așteptând venirea șefului sărbătorii. Acesta, pictat din cap până-n picioare, înveșmântat doar cu parura sa de pene de tucan, se va apropia de șeful celui mai puternic trib dintre cele invitate și va ridica un pumn de praf dintre picioarele sale. Același lucru îl va face și oaspetele, iar cei doi, pentru a demonstra prietenia dintre triburile lor, se vor lua la trântă. Imediat, ceilalți războinici prezenți vor face același lucru. Luptele vor dura toată ziua, iar la apuis, când mari focuri se vor aprinde, vor fi desemnați campionii, ce-și vor păstra titlul până la următorul quarup. Apoi, fără a da semne de oboseală, toți participanții, inclusiv femeile și copiii, vor dansa până în zori, pentru a pregăti nașterea noului an. În acea noapte, toți ce morți de-a lungul vechiului an și toate căpeteniile care au condus triburile de la plăsmuirea lor, de către soare, vor fi alături de dansatori, bucurându-se împreună cu ei. Focurile vor arde toată noaptea, pentru ca morților să le fie cald, li se vor pune la îndemână bucate, ca să le aline foamea și bere de manioc pentru a le stinge setea. Când prima geană de lumină va vesti venirea zilei, toți indigenii vor fugi din sat, aruncându-se în apele calde ale lui Rio Xingu, căci morții vor începe să cutreiere locul, în așteptarea creatorului. Împreună cu soarele, se va înălța la cer și unul dintre sufletele celor morți, celălalt suflet rămânând să trăiască alături de oameni sub apă, căci băștinașii Xingu au două suflete: unul care sălășluiește în ochi și altul în urechi. În acea zi, văduvele se vor spăla, își vor vopsi trupul cu zeamă de urucu și vor accepta curtea altor bărbați. Ritualul fiind îndeplinit și anul nou început, băștinașii vor benchetui zile în șir, povestindu-și unii altora toate întâmplările petrecute în vechiul an și stabilind alianțe și căsătorii.

La triburile de indieni pueblo, care au populat cândva Sudul Statelor Unite, Anul Nou vine primăvara, când se sădește porumbul. Eroul sărbătoririi este tot soarele, numit Pautiva. El va declara ceremonia începută și tot el o va închide. El va fi ajutat de cei șapte Katcina, zeități ale ploii și de Koyemci, măscăricii. Este interesant faptul că deși toți bărbații tribului sunt membri ai societății secrete Katcina și dintre ei vor fi aleși actorii sărbătorii de către vrăjitor (cel care-l va juca pe Pautiva), respectul de care se bucură măștile sacre pe care le poartă, le conferă o autoritate de neclintit în fața colegilor de trib timp de o zi și-o noapte, cât durează ceremonia renașterii și curățirii pământului. Pe tot parcursul anului, măștile sacre sunt ascunse într-o colibă specială, în vase de lut,

William Hogarth

departe de privirile profanilor. Ele sunt foarte vechi, fiind transmise din generație în generație și au o putere atât de mare, încât cel care le va vedea în altă zi, cu excepția zilei de Anul Nou, va muri în chinuri groaznice, din pricina blestemului zeilor. În fiecare zi, îngrijitorul măștilor are grijă să le aducă mâncare și băutură, iar când a venit sorocul, se strecoară în întunericul nopții, ducându-le în deșert, într-un loc tainic, unde așteaptă cei ce-au fost desemnați să joace rolurile zeului focului, al uliului, al șoimului cenușiu, al raței și al vulturului. În ziua aceea, toți membrii adulți ai tribului pregătesc de zor bucatele și berea făcută din frunze de agave și fructe de mezcal, copiii stând ciorchine pe zidurile din cărămizi arse ale pueblo-urilor pentru a semnaliza venirea zeilor. Care apar negreșit, odată cu apusul, ce le învăpăiază superbele costume și măști împodobite cu pene. Alaiul, condus chiar de zeul Soare, va năvăli în sat, în sunetul tobelor și chiuiturilor măscăricilor Koymeci. Când serbarea e declarată deschisă, scena pe care se va desfășura spectacolul sacru e deja împodobită și pe mici altare se află mâncare și băutură, pentru burțile nesățioase ale mascaților. În timp ce zeii Katcina, conduși de Pautiva, mimează mitul creării omului, a porumbului și a tuturor lucrurilor folositoare, cei zece Koymeci, cu trupurile zugrăvite în trandafiriu încearcă să-i distreze pe spectatori, făcând fel de fel de glume, unele obscene și chiar agresive, dar nimeni nu se supără pe ei, căci și ei sunt sacri. Ei trag în spectatori cu săgeți minuscule, îi imită pe purtătorii măștilor sacre, îi biciuiesc cu rămurele sau își arată organele sexuale fără a fi stânjeniți. Când piesa s-a sfârșit, măștile Katcina, pe post de Moș Crăciun, îi interoghează pe toți copiii, ca să afle dacă au fost cuminți și le promit să le îndeplinească o dorință, în anul ce va veni. Evident, momentul este privit cu cea mai mare satisfacție de fericiții părinți care, după ce-și vor culca odraslele, vor putea continua cheful. Când și ultimul copil a fost binecuvântat, zeii își vor lua rămas bun de la gazdele lor, promițând să revină anul următor și vor dispărea, unul după altul în coliba sacră, unde măștile vor reveni în vasele de lut, în așteptarea viitorului An Nou.

Sigur, atunci când se pune la cale o petrecere precum revelionul, problema meniului e una dintre cele mai importante, de rezolvarea căreia depinde și reușita petrecerii. Astfel, strămoșii sau contemporanii noștri din ținuturile sălbatice, dădeau meselor festive o atenție cel puțin egală celei pe care o dăm noi. Ce ne-ar fi oferit, dacă ne-am fi nimerit, din întâmplare, la masa lor? La indienii naskapi din Labrador, am fi putut mânca un aperitiv picant din icre înghețate, capete de somon ce au stat îngropate în pământ câteva zile, carne de urs afumată și focă natur, crudă adică. Întrebat de etnologul german Julius Lips dacă meniul nu duce totuși lipsa legumelor și a fructelor, un bătrân indian i-a răspuns demn: „Ursul mănâncă afine, iar noi mâncăm ursul, la ce ne mai trebuie nouă poame și verdețuri?". În fosta Guinee portugheză, după mărturia lui Mihai Tican-Rumano, lucrurile se desfășurau astfel: după ce era capturată prada, de obicei un imprudent membru al vreunui trib vecin, se împodobea cu frunze de palmier piața din mijlocul satului și se aprindea un foc zdravăn. Victima era adusă spre locul festinului, unde, în sunetul tobelor, i se aplica, la momentul decis de bucătarul șef, o formidabilă lovitură de măciucă în cap. Imediat, bucătarul tăia capul victimei și și-l însușea, pentru uzul propriu, asta bineînțeles, în cazul în care acesta nu era revendicat de șeful tribului. Degetele, fiind bucățelele cele mai crocante, erau distribuite femeilor gravide, deci mai pofticioase, iar inima șefului de trib adjunct. Odată încheiate aceste operațiuni, bucătarul șef vâra restul trupului într-o frigare și după o rumenire corespunzătoare își invita concetățenii la festin.

La boșimanii ce cutreieră deșertul Kalahari, o masă festivă constă, în primul rând dintr-o fiertură compusă din fâșii de carne de antilopă și de bivol, uscată la soare și, dacă vânătoarea a fost norocoasă, câteva limbi de zebră, conservate în nisipul fierbinte. Ca garnitură la rasol, se oferă termite prăjite și în loc de băutură pepenii de deșert, samma.

Evident, la petreceri se consumă și alcool. În general, la populațiile primitive se bea ori bere, ori vin. Iată cum se fabrică berea în tribul mambukuș, după mărturia exploratorului francez François Balsan: se umple cu apă două treimi dintr-un ceaun cât mai mare cu putință și când apa a dat în clocot, se aruncă înăuntru o cantitate de făină de mei massanga. Se amestecă bine, apoi lichidul este transferat în niște vase de pământ ars, unde va fermenta timp de o noapte, după care, respectiva mixtură va fi din nou turnată în ceaun și pusă la fiert până scade cu două palme. Negrii pangve preferă vinul de palmier. Cârciumarul se suie seara într-un palmier și găurește partea de sus a coroanei, unde cresc mlădițele. Sub găuri atârnă câte o tigvă. A doua zi dimineață, vinul, galben și acidulat, ca o șampanie, e bun de băut. Indienii papago din America de Nord fac vin din cactușii saguaro, neamul khond din India face un vin excelent din seva palmierului salopogaxo, din fiecare trunchi obținându-se până la 25 de litri zilnic, astfel încât în perioada Anului Nou (ce coincide cu înflorirea acelei specii de palmier) băștinașii nu fac nimic altceva decât să bea. Așa că, ce să mai spunem de faptul că în Egiptul antic, pe la 2500 î.e.n. fuseseră omologate deja patru feluri de bere, a căror rețetă era considerată de inspirație divină!...

Sigur, excesul de mâncare și băutură, avea neajunsurile sale chiar și la bețivii aborigeni, așa că vom încheia reproducând textul unui cântec de petrecere al tribului de tăietori de capete dusuni, din Borneo, cules acum vreun secol de exploratorul olandez Johan Staal: „Din râu bem apă multă,/ Dar nici capul nu ne doare?/ Pe câtă vreme în casă un mic ulcior de udeală/ Face capul sa ne crape de durere."

Radu BĂIEȘU

NOTĂ. Pentru realizarea acestui text au fost folosite ca surse de inspirație „Obârșia lucrurilor" de Julius Lips, ed. Științifică (1964), „La vânatoare în Congo" de Mihai Tican-Rumano, ed. Științifică (1968) și „Printre canibali" de același autor, ed. Abeona (1992), „Inima pădurii" de Adrian Cowell, ed. Științifică (1968), „Nouvelles aventures au kalahari" de Francois Balsan, ed. Plon, paris (1963), „Les races humaines" de Ernest Grangier, librairie Hachette (1924), „L'Afrique" de M. L. Lanier, librairie classique Eugene Belin, Paris (1887).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Biblioteca lui Moş Crăciun

George Bacovia

Revelion

Colindă plăceri
Ninge
În noapte de Crăciun.
Damigeana cu vin,
Harapnice trosnind
De alte vremi...
Să ne vedem în oglindă,
Şi noaptea cântătoare
Să ne adoarmă
Pentru uitare.

Lucian Blaga

Colindă

Doarme colo în poiată
Pruncuşor fără de tată.
Şi măicuţa mama lui
Se tot plânge boului,
C-a născut în Vifleim,
N-are scutece de in,
N-are apă, n-are faşă,
Nici opaiţ, nici nănaşă!
Iosif cercul de pe cap
În cuier şi l-a lăsat
Şi-a plecat unde-a plecat...
Ca să-l latre câinii-n sat!
Noaptea-i neagră, ceasul lung,
Stă măicuţa lângă prunc.
Să le ţie de urât
Înger nalt s-a coborât.
Şi din noapte înadins
Degetul şi l-a aprins.
Arde îngerul lui Dumnezeu
Ca o lumânare de seu!

Otilia Cazimir

Literatură de Crăciun

Pe ce meleaguri rătăceşte oare
Moşneagul alb, cu barba de ninsoare?
Eu ştiu că Moş Crăciun a înşirat,
Pe-un fir desprins din coada unei stele,
Toţi clopoţeii râsului curat
Şi-i ţine sub zăvor, la el în cui.
Şi-n fiecare an, de ziua lui,
Când toate lămpile prin case sunt aprinse
Şi când pe uliţi nu-i decât colindă,
Coboară clopoţeii de sub grindă
Şi-i scutură deasupra lumii ninse.
Şi-atunci peste omătul din câmpie
Un cald reflex trandafiriu învie,
De parcă stau să se ivească zorii,
Şi râd şi se-ncălzesc colindătorii...

Nichifor Crainic

Rugăciune pentru pace

Slavă ţie, Doamne, pentru-această noapte!
Somnul meu în unda lunii s-a scăldat,
Din abisul păcii visului i-ai dat
Dezlegări de taine prin năluci de şoapte,
Slavă ţie, Doamne, pentru-această noapte!

Semăna cu noaptea umilitei naşteri
Când ai rupt tăcerea vechiului blestem,
Pacea Ta-nstelând-o peste Betleem
Şi vărsând lumina veşnicei cunoaşteri
Semăna cu noaptea umilitei naşteri!

Îngerul lăsase porţile-ntr-o parte,
Cântec fără sunet Te slăvea-n sobor,
Unduiau azurul aripi fără zbor,
Când spre-abisul păcii, năzărit departe,
Îngerul lăsase porţile-ntr-o parte.

Doamne, dă-mi şi mie pacea Ta cerească,
Miezul de tăcere al strigatei vieţi
Care-nflăcărează din fricoşi profeţi,
Măduva ce-mpinge măduva să-nflorească,
Doamne, dă-mi şi mie pacea Ta cerească!

Dă-mi şi mie pacea inimii, Stăpâne,
Flacăra ce nu se zbate-n uragan,
Să răzbesc războiul duhului duşman,
Căci ţărâna trece, sufletul rămâne,
Dă-mi şi mie pacea inimii, Stăpâne!

Tu, răcoarea celui ars pe rug, Iisuse,
Şi dulceaţa celui sfâşiat de leu,
În arena morţii, Dumnezeul meu,
Fii şi răsăritul vieţii mele-apuse,
Tu, răcoarea celui ars pe rug, Iisuse!

Octavian Goga

Colindă

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
La casa de om sărac
S-a gătat făina-n sac
Şi n-avem să-ţi dăm colac...
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Pe toate răzoarele,
Pe toate ogoarele
Ne-am trudit picioarele...
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Toate săptămânile
Ne-am ostenit mâinile
Şi-am adunat grânele...
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Slujim slujba satului,
Ţarina bogatului,
Pajura-mpăratului...
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Pe toate cărările
Îţi cântăm cântările,
Ardem lumânările...
Moş Crăciun!

Radu Gyr

Pom de Crăciun

Cu îngerii ce se-ndurau să vină,
Veneau smochine din Ierusalim,
Iar noi pândeam, prosteşte şi sublim,
Pe Moş Crăciun la geamuri de hermină.

Şi când plângea în cer un heruvim,
Cădeau în brad mari lacrimi de lumină,
Creştea din fiecare mandarină
Şi ne dădea azur să mirosim.

Ce gravi stau astăzi numai pe morminte
Serafi de piatră, orbi şi fără grai.
În sănii nu mai vin ca mai-nainte.

Nici Moş Crăciun, nici Sfântul Nicolai,
Iar noi am pus prin cetini oseminte
Şi-am oblonit fereastra către rai!

Nichita Stănescu

Colindă de inimă

Voi colinda cu inima mea
Mergând prin zăpadă,
Mâna mea în cinci colţuri ca o stea
Începe cuvinte să vadă.

Braţul meu, o coadă de cometă,
Umărul şi pieptul meu - cer!
Căldura lor secretă
Luceşte albastru de ger.

Să fiţi liniştiţi şi să aveţi parte de linişte albă
Sub cetina verde împodobită!
Ochii mei, două vergele-ntr-o salbă,
Împodobesc oră, clipită.

Ave vouă, bărbaţilor, femeilor,
Inima mea vă salută,
Ninge deasupra secundelor, orelor,
Cu zăpadă argintie şi mută.

Ding-dang, numai inima, ding-dang numai ea
Bate la mesele voastre,
În noaptea aceasta e o singură stea
Şi o nenumărare de ceruri albastre!

Pagini dintr-o Carte a Colindelor alcătuită de G. ZARAFU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Cu însemnele clasicităţii

În aceste zile, presa lumii evocă personalitatea Elvirei Popescu şi-i reface biografia reţinând, evident, ce a însemnat lunga şi fertila perioadă teatrală şi cinematografică franceză din existenţa ei. Dar fetiţa zglobie şi de o frumuseţe fascinantă, a comerciantului bucureştean Ghiţă Popescu, începându-şi cariera artistică la 15 ani, la Teatrul Naţional, a avut şi o extraordinară perioadă teatrală şi cinematografică românească.

I-au fost profesori Aristizza Romanescu şi Constantin Nottara. A jucat alături de Maria Filotti, Toni Bulandra, Ion Manolescu, Gheorghe Storin, Romald Bulfinski, Ion Iancovescu. A cerut-o în distribuţiile de care s-a înconjurat - cât s-a aflat în ţară - Maria Ventura. A figurat pe afişul celui dintâi film românesc, *Războiul Independenţei* (1912) şi au ales-o ca *Ţigăncuşa de la iatac*, au solicitat-o pentru filmuleţul *Joffre la Mizil* şi pentru *Din viaţa lui Păcală*. (De abia după şapte ani a descoperit-o şi cinematografia franceză). A întemeiat, împreună cu prestigioşi colegi, Teatrul „Excelsior" din Capitală, iar după ce acesta a ars, Teatrul Mic. Popularitatea ei şi a asociatului Ion Iancovescu a făcut ca la premiera de deschidere a noii companii particulare să se ceară peste 6000 de bilete (pentru o sală de 800 locuri), astfel că intrările s-au făcut prin tragere la sorţi. În 1923 trupa a fost invitată de parizianul „Théâtre de l'Oeuvre" să joace în capitala Franţei *Patima roşie* de Mihail Sorbul, sub patronajul dramaturgului şi diplomatului Robert de Flers. „Aţi fost chiar invitaţi?" - l-am întrebat pe Iancovescu. „Da, ei ne-au chemat. Succesul piesei în ţară a fost nemaipomenit şi Robert de Flers ne văzuse şi el şi ne aplaudase. Se şi îndrăgostise de Elvira... Dar cine nu era, pe atunci, îndrăgostit de ea?" „Cum de s-au gândit francezii la piesa dvs.?" - l-am întrebat şi pe Mihail Sorbul. „Au văzut-o la Bucureşti, jucată de Elvira, Iancovescu, Mihalescu, Nuţi Stănescu şi le-a plăcut grozav. Mi-au cerut şi dreptul de traducere. Dar cred că mai mult decât toţi i-a impresionat Elvira: ea a creat rolul la premiera de la Naţional, în 1916, când Şbilţ a fost Iancu Brezeanu şi Rudy, Iancovescu.

În aproape zece ani, foarte tânăra artistă a depus o activitate artistică impresionantă. Teatrul francez a consacrat-o ca o interpretă ideală a teatrului de salon, a melodramei, a rolurilor de cochetă. Şi filmul, aşijderea: *Străin* - 1930, *Tainele trupului* - 1951, *Verişoara din Varşovia* - Carmino Gallone, 1932, *Dora Nelson*, *Idolul Parisului* - Julien Duvivier, *Deputatul meu şi nevastă-sa*, *Pensiunea burlacilor*, *Detectivul doamnei*, *Nebun de dragoste* etc. Puţini regizori (Duvivier, René Clement, Abel Gance) i-au descoperit şi virtuţile dramatice, nu numai cele vodevileşti. La Bucureşti însă ea s-a impus, de la debut, ca o actriţă complexă. Cu disponibilităţi tragice (shakespeareana Julieta, Magda - de Sudermann - Tofana) lirice (în *Trandafirii roşii* de Zaharia Bârsan, *Chemarea codrului* de G. Diamandy, Lelia în *Manasse* de Ronetti-Roman), rostind cu distincţie versurile din *Să nu-ţi faci idoli* de A. Verea (unde un cronicar scria că e „o apariţie ca în basme"). I-au fost încredinţate roluri din marile scrieri universale (în *Georges Dandin*, *Regele Lear*, *Cidul*, *Sapho* de Grillparzer), din piesele lui Alecsandri (*Ovidiu*), Victor Eftimiu, Delavrancea.

A plecat, în timpul războiului, în refugiu, cu trupa Naţionalului, la Iaşi, unde alături de Maria Ventura, George Enescu şi alţii a dat nu numai spectacole pe scena moldovenească, ci şi recitaluri în cazărmi şi spitale. A jucat şi la revistă, unde G. Ciprian îşi aminteşte că o

văzuse (în 1911) ca o făptură mlădioasă, cu un râs cristalin, gura puternică şi frumoasă, ochii luminoşi, talia zveltă.

Pentru ce şi pentru cât a înfăptuit în ţară era îndreptăţită să declare ziarelor franceze (în 1924) după triumful ei parizian: „Am rămas tot Elvira Po-pescu, românca ce-şi iubeşte ţara (...) După ce am jucat în *Verişoara din Varşovia* la Teatrul Michel, primul meu gând a fost pentru publicul bucureştean care mi-e atât de drag, cel dintâi care m-a iubit şi m-a încurajat şi căruia vreau să-i aduc prinosul succesului meu parizian".

Temperamentul ei dramatic s-a relevat de timpuriu. Avea spontaneitate, vervă, naturaleţe, mobilitate scenică. Juca elegant, spiritual, cu un farmec deosebit. Îi încânta pe toţi - spectatori, critici, colegi - prin exuberanţă. Iată un moment descris de tânărul cronicar Al. Kiriţescu în „Rampa": „Elvira intră în scenă şi după primele replici îi cade părul pe ochi, i se desface rochia pe umăr, sare un pantof în orchestră... E înfăşurată într-o splendidă manta de zibelină. Cu piciorul drept înainte, cu mâinile în şolduri, cu capul uşor dat pe spate, ochii de diamant negru... Nu bea, în loc de şampanie, ceai rece, dintr-o sticlă destupată dinainte, ci o adevărată butelie".

Au avut parte de însuşirile ei artistice autori români care debutau sau se consacrau; căci a dat viaţă multor eroine din literatura dramatică originală a deceniilor doi şi trei: în *Câinii* de Haralamb Lecca, *Serenada din trecut* de Mircea Dem. Rădulescu, *Sorana* de I. Al. Brătescu-Voineşti şi A. de Herz, *Andrei Branişte* de M. Simionescu-Râmniceanu, *Cu perdelele lăsate* de C. Râuleţ, *Înşir-te mărgărite*, *Cocoşul negru*, *Rapsozii* de Victor Eftimiu şi multe altele.

S-a căsătorit - prematur, probabil - cu actorul Aurel Athanasescu (l-a cunoscut în *Patima roşie*), bărbat impunător dar care mi-a vorbit despre ea (la bătrâneţe) cu răceală; îi admira, fireşte, talentul, splendoarea, veselia dar pomenea şi despre femeia „capricioasă şi inconstantă, greu s-o ţii locului". Al doilea ei soţ, Louis Verneuil (nepotul actriţei Sarah Bernhard) a iubit-o cu patimă, a scris piese numai pentru ea, i-a stimat arta şi i-a elogiat calităţile omeneşti. Pe al treilea soţ (cred) l-am cunoscut la Paris, în 1956, când, sărutându-i mâna acestei superbe doamne şi rugând-o să-mi vorbească, pentru „Contemporanul", despre Teatrul Naţional al nostru la Paris (pe care-l aclamase, din lojă), m-a repezit, zâmbind, cerându-mi „să nu scrii nimic din ce-ţi spun eu", iar la figura mea nenorocită, în timp ce-mi puneam cu jale carnetul înapoi în buzunar, mi-a indicat un domn înalt, rasat, îmbrăcat impecabil, care stătea smirnă în spatele ei: „Înţelege-te cu el. E conte. Şi-i bărbatul meu". Pe urmă mi-a spus, totuşi, că are două teatre, că-i pare rău că n-o mai cheamă „ăştia cu filmele", că o emoţionează revederea cu foştii colegi. La remarca mea despre frumuseţea vorbirii ei în limba noastră, a afirmat, cu mândrie, pentru toţi cei ce eram acolo, în jurul ei: „Dar eu n-am spus niciodată că sunt altceva decât o româncă ce joacă teatru la Paris". Era înaltă, impunătoare, într-o rochie verde strânsă pe o talie ca de domnişoară, cu ochi strălucitori şi un surâs inegalabil. O ţinută majestuoasă. Dar mişcările-i erau simple, graţioase, fără a fi căutate. Rostirea, sprintenă, volubilă, cu unele crudităţi de limbaj dar şi cu mici, calinerii; o dicţie desăvârşită. „Aceasta româncă - a scris un critic inspirat, în „Le Matin", cândva, de mult - posedă geniul mişcării în sensul teatral al cuvântului şi un simţ înnăscut al cochetăriei în gesturi şi în priviri". Citesc şi în „Enciclopedia dello spettacolo" (Roma, 1975) despre ea: „Comicitatea artistei are un caracter pitoresc şi expansiv, cu tonuri caricaturale de un efect savuros, relevând *o excelentă şcoală teatrală*". Şi în Dicţionarul teatral „Larousse": „Prezenţa ei e irezistibilă". Şi în Dicţionarul universal de teatru (editat la Varşovia - unde am scris despre ea chiar eu...): „Actriţă de teatru şi film, româncă şi franţuzoaică în acelaşi timp, cu însemnele clasicităţii în ambele domenii şi în artele ambelor popoare".

Valentin SILVESTRU

MUZICA

Aşteptând resurecţia Ateneului

Principala aniversare muzicală a anului, centenarul morţii lui Ceaikovski, a rămas destul de palid prezentată de instituţiile noastre muzicale. Doar câteva concerte, fără mare audienţă şi o premieră, în vară, la Opera bucureşteană, semnată de dl. Ioan Tugearu, cu balete moderne pe muzica *Serenadei pentru orchestră de coarde* şi a *Simfoniei „Manfred"* au marcat evenimentul. Spectacolul dirijat de dl. Camil Marinescu e însă inegal. În acest an, prima scenă lirică, aflată sub o nouă conducere (d-na Eugenia Moldoveanu şi dl. Nicolae Costin), a devenit Operă Naţională, începând noua stagiune în noiembrie cu o premieră apreciată, *Boema* de Puccini, sub conducerea muzicală a d-lui Gheorghe Victor Dumănescu şi regia maestrului Hero Lupescu. Pe lângă calităţile certe ale montării, spectacolul evidenţiază intenţiile noii conduceri de a promova cea mai tânără generaţie de cântăreţi, unii dintre ei foarte răsfăţaţi în străinătate, unde au contracte cu instituţii prestigioase, a căror prezenţă pe scenele noastre a fost până acum aproape întâmplătoare.

Dacă aniversarea marelui compozitor rus a trecut relativ neobservată în viaţa muzicală românească, alte două centenare, de dată aceasta ale unor muzicieni români (Marţian Negrea şi Alfred Alessandrescu) nici nu au fost sărbătorite. De altfel, viaţa noastră de concert nu a avut în 1993 multe motive de laudă. Marcată vizibil de situaţia-limită în care se află, Filarmonica „George Enescu", care practic nu a avut stagiune în ţară în a doua jumătate a anului, din cauza lucrărilor la Ateneul Român (Filarmonica a angajat, de aceea, lungi turnee), stagiunea de concerte a fost, cel puţin în Bucureşti, suficient de săracă. Repet, mai ales din toamnă încoace, când şi Orchestra Naţională Radio, care şi-a deschis stagiunea cu *Carmina Burana* de Carl Orff, a avut o perioadă de absenţă din sala de concert, datorită înregistrărilor (dl. Horia Andreescu intenţionează să realizeze integrala creaţiei enesciene pe discuri compact). Totuşi, câteva momente ale anului 1993 merită reamintite, îndeosebi din prima lui jumătate, când ne-am bucurat de veritabile evenimente.

Unul dintre acestea a fost, desigur, concertul extraordinar susţinut la 26 aprilie de soprana Mariana Nicolesco, la Ateneul Român. Aflată pentru a doua oară pe această scenă, d-na Mariana Nicolesco şi-a dedicat recitalul împlinirii a 125 de ani de la înfiinţarea Filarmonicii din Bucureşti. După ce la 27 iunie 1991 d-na Mariana Nicolesco apărea pentru prima dată sub cupola Ateneului, aflându-se tot pentru prima dată pe o scenă românească, celebra soprană ne-a oferit cu generozitate un nou prilej de a o asculta, chiar şi aşa, în câteva arii şi fragmente din opere, sub bagheta d-lui Cristian Mandeal. Atmosfera a fost deosebită, de la calitatea interpretării vocale şi instrumentale la căldura publicului, răsplătit cu nu mai puţin de patru bisuri, şi la emoţia vădită a cântăreţei a cărei carieră excepţională a fost nevoită să ocolească timp de două decenii ţara natală. D-na Mariana Nicolesco are într-adevăr o voce unică; particularităţile acestei soprane dramatice, cu o predispoziţie de tragediană care o recomandă în primul rând pentru stilul belcanto, o fac greu comparabilă. Nu ştiu dacă aceasta ar fi calitatea supremă dar, ascultând-o, constaţi că nu seamănă cu nimeni. Vocea e puternică, de o forţă absolută, slujită de o tehnică desăvârşită şi de o rezistenţă în intonaţie care o face să-şi păstreze individualitatea expresivă în toate registrele şi supusă tuturor nuanţelor dinamice. În registrul grav şi mediu, intensitatea acestei voci are culori de mezzosoprană, notele acute se sprijină pe o emisie amplă, conservând toate caracteristicile timbrale care îi dau atâta personalitate. Dar, mai ales, vocea d-nei Mariana Nicolesco rămâne de un dramatism aparte, este o voce predispusă fiorului tragic, metalică, întunecată, misterioasă, ceea ce nu înseamnă că îşi pierde vreun moment subtilitatea, nuanţele bogate, inimitabile, care conferă senzaţia de autenticitate fiecărui sunet. Deschiderile vocalice nu eludează niciodată controlul sigur, fraza este condusă la momentul de tensiune cu un simţ geometric poate mai greu sesizabil, aflat însă în acord cu această explozie temperamentală.

Absentă vreme îndelungată de pe afişe, muzica lui Mahler s-a bucurat de o atenţie deosebită în două concerte programate doar la o săptămână distanţă. După 30 de ani, *Simfonia a III-a* de Mahler a putut fi ascultată la Bucureşti. Protagoniştii au făcut de altfel un gest „eroic". Ludovic Bacs şi Orchestra Naţională Radio sunt autorii acestei veritabile performanţe interpretative, de la rezistenţa propriu-zisă la nivelul artistic ridicat - la acurateţea concepţiei şi relieful expresiv al fiecăreia dintre cele şase părţi. A urmat apoi, la Filarmonica „George Enescu", *Simfonia a II-a* în do minor, „a resurecţiei", în versiunea dirijorului Sergiu Comissiona. Ea nu este tot atât de lungă ca a *III-a, în re minor*, dar se desfăşoară pe un registru poate chiar mai vast, dacă luăm în consideraţie ambiţiile ideatice ale construcţiei simfonice. O voluptate a imaginii tragice pare să-l cuprindă pe compozitorul răvăşit de contradicţii. Imaginea de Golgotă este exacerbată. Nu există compozitor mai sepulcral decât faimosul dirijor al Operei din Viena, iar muzica primei părţi a *Simfoniei a II-a* rămâne unul dintre argumentele incontestabile în acest sens. Dl. Sergiu Comissiona dezvăluia urzeala convulsionată a iluziilor spulberate cu gesturi aprige, marcând cu prisosinţă momentele exclamative. În final, tabloul resurecţiei cutremura Ateneul.

Violonistul Eugen Sârbu, plecat în 1970 din România şi stabilit în Anglia, ne-a făcut cadou un concert Sibelius, cu Orchestra Radio. Nu-mi amintesc ca în ultimul timp să se fi cântat la noi un întreg program cu muzică de Jean Sibelius. Lucrările sale sunt rar abordate, chiar şi concertul pentru vioară, piesă de rezistenţă a repertoriului, dacă apare la doi-trei ani pe afişele noastre. Încolo, Sibelius rămâne un mare compozitor necunoscut. Cu atât mai mult ocazia a fost una de excepţie, cele trei piese, poemul simfonic *Finlandia*, *Concertul pentru vioară* şi *Simfonia I* fiind prezentate în versiunea unui dirijor finlandez, dl. Petri Sakari. Tot la sala Radio, Orchestra de cameră a RTV a prezentat în martie oratoriul *Johannes-Passion* de Bach, sub bagheta d-lui Ludovic Bacs, oratoriu cântat de 11 ori într-un apreciat turneu în Spania.

Şi pentru a rămâne în sfera coincidenţelor (v. mai sus concertele Mahler), cele două mari orchestre bucureştene au programat, la rând, celebrele oratorii de Haydn, *Creaţiunea* şi *Anotimpurile*. După ce dl. Cem Mansur (Turcia) ne-a oferit o remarcabilă versiune a *Creaţiunii* la pupitrul Filarmonicii, am ascultat *Anotimpurile*, cu Orchestra Radio, sub bagheta d-lui Paul Popescu. Nu ştiu dacă această întoarcere (ar fi suficiente exemple în ultimul timp) la repertoriul clasic are neapărat şi o semnificaţie anumită, dacă ea se datorează - fie şi inconştient - vreunei conjuncturi spirituale. Dar la fel de adevărat este că satisfacţia regăsirii plenare a spiritului clasicismului nu e deloc străină spectatorului acestui sfârşit de veac; ea provine poate dintr-o dorinţă de compensaţie, de confort şi echilibru, de seninătate. Sper să le regăsim în anul ce vine, în ciuda accentuatei crize pe care o traversăm.

Costin TUCHILĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

După Ofelia... Hamlet

...Când promoțiile Institutului de Teatru erau trimise - in corpore - pe scene de provincie, Silvia Popovici și Gheorghe Cozorici au luat calea Craiovei.

Unul din primele lor spectacole a fost „Hamlet", în care Cozorici îl întruchipa strălucit pe prințul Danemarcei iar Silvia era Ofelia.

Ani mulți - dar nu prea mulți - au trecut de la acel memorabil eveniment până ca acest 1993 să devină, pentru amândoi, un (shakespearean) sfârșit de tragedie.

S-a stins întâi Ofelia plutind pe ape grele de flori. Cu doar două luni înainte de a-și „juca" rola ne-am întâlnit în fericita casă de la Mărțișor la o evocare a lui Arghezi într-o livadă cu vișini (și cu cireși) în preajma - totuși - a două morminte scrise cu litere brâncovenești. Era ca totdeauna frumoasă blândă, ca totdeauna lipsită de atribute terestre. Semăna cu lacrimile cireșilor pe care Mitzura ni le-a oferit, copilărindu-se, ca în „Cartea cu jucării".

După puține zile...

O va fi condus la groapă și vechiul ei partener, Cozorici?

Eu l-am văzut în noiembrie, la Târgu Mureș, la o sărbătoare a marii lor generații. La strigarea catalogului (după 30 de ani) a spus: prezent.

O absență motivată: Ofelia.

Și iată că în decembrie aflu că el, marele actor a murit pe un pat de spital „ratând" o proximă premieră, lipsind cerul teatrului de încă unul din zei. Sau prinți.

După Ofelia, Hamlet.

Final. Tragere de cortină. Aplauze.

Da, aplauze, fiindcă Gheorghe Cozorici s-a bucurat de iubirea spectatorilor.

Era calm, „simplu" și misterios în tot ce juca.

Și avea ceva în plus: *vocea*. Cu el moare teatrul *rostit*. Nu l-am auzit pe Nottara dar l-am prins pe Vraca. Știu ce greutate poate avea vocea unui mare actor. Știu că vocea nu mai e în „recuzita" obligatorie a actorilor de azi altceva decât *organ*. „Organul sfărâmat"acum, care era vocea lui Cozorici ne-a rămas, slavă domnului! înregistrată și o vom mai putea auzi, înfiorându-ne.

Nu dădea interviuri. Nu istorisea anecdote din turnee, nu era jubilant (la succes) și nu tresărea când alții se îmbulzeau să-i treacă pe dinainte.

Locuind în același cropsit cartier ne vedeam, rar, la o bere. Eu eram cu vorbirea, el cu tăcerea. Ce faci? ce joci? îl interogam și el răspundea încurcat precum că repetă *ceva* la teatru, că televiziunea îl vrea într-un rol...

Ne-am întâlnit cândva chiar de un sfânt Gheorghe. Am ciocnit pentru ziua noastră. El nu *știa*. Și-a clătinat doar frumosul cap alb de plăieș de-al lui Ștefan cel Mare (pe care l-a jucat) în semn de nedumerire și m-a îmbrățișat.

Era ca și mine călare pe balaur dar fără balaur, cu lance nefolosită decât în război cu himera, prinț al Pierderii. Ignorat de dușmani și lăsat de prieteni.

Era ce încă aș vrea să fiu: un muncitor al artei, om de rând, om de obște, mândru și singur.

Ce să-ți spun, nobile prinț?

Ce să-i spun gropii tale?

Ce flori să-ți așez pe tâmplă când, uscate, florile Ofeliei încă își vibrează mireasma?

Gheorghe TOMOZEI

FILM

O ieșire din criză

Prezențele în lume ale cineaștilor români nu mai reprezintă o noutate. Dincolo de competiție, de emoțiile inerente, de întâlnirile cu alți realizatori, dincolo de „punctele de vedere" și de nenumăratele discuții în care tema obsedantă rămâne „încotro, filmul?!" a început să existe - cel puțin pentru mine, în calitate de participant - un sentiment al apartenenței la o cinematografie cunoscută. Invitat fiind la Graz, la Festivalul internațional numit *Arc film* (adică festivalul filmului de arhitectură) cu un film numit *Și Dumnezeu a suspinat omenește*, un eseu despre biserici dărâmate și credințe amputate - mirat oricum că organizatorii austrieci au văzut în el un film de arhitectură, curios să văd cum se poate maria arhitectura cu filmul documentar sau cu cel de ficțiune într-o structură filmică și nicidecum în trecerea arhitecturii la capitolul „decor" sau plan doi - am intrat într-o lume care, cred eu, trebuie povestită și mai ales evaluată.

Să nu-mi spună mie cineva că noi nu mergem peste tot ducându-ne complexele, angoasele și încercând pe cât posibil să scăpăm de zona de provincialism - căci n-am să-l cred. Prima obsesie care, normal, nu te lasă să fii firesc și degajat este întrebarea dacă filmul românesc este sau nu cunoscut în lume. Dacă s-a auzit de școala de film documentar de la noi, dacă sunt nume pomenite în discuții, nume de realizatori români. În fond, pentru nimeni nu-i obligatoriu să aibă sentimentul că trebuie neapărat să aparțină unui grup, unui curent, unei școli cunoscute. Acolo ești tu și opera ta. Tu și opera ta în competiție. Asta teoretic. Practic este altceva. Complexul și umilințele îndurate de-a lungul unui timp te fac astăzi să ai nevoie de un certificat nu atât „de merit", cât de recunoaștere.

Prima discuție la care am participat la Graz a însemnat automata pomenire a lui Lucian Pintilie - nu de către mine, ci de către un regizor italian. „Ah, România - da, am văzut *Le Chêne* (adică *Balanța*) în Italia, un film memorabil, de mult nu m-a impresionat ceva atât de tare". Discuția îmi părea oarecum stranie, poate datorită acestui titlu: *Le Chêne*, adică stejar în franceză, plus dublajul în italiană - evident că mă întrebam, oare ce o fi înțeles italianul despre România și despre limba noastră și constatam - pe măsură ce-mi vorbea jumătate în engleză, cu paranteze în franceză și cu acroșuri în italiană - că pricepuse tot. La fel cum o regizoare din Australia mi-a vorbit de Pița și din nou de Pintilie. Dar numele Pintilie era cel mai des pomenit. Nu mai era cazul să explic cum că în România avem o generație de regizori remarcabili, de tineri înzestrați etc. pentru că am realizat că singurul care a ieșit din zona de provincialism este Pintilie. Și nu era cazul unui pomelnic ce ar fi reprezentat, poate, doar cărți de vizită pe care le primești cu bunăvoință și apoi le uiți într-un sertar.

Festivalul cinematografic al arhitecturii mi-a dezvăluit, pe lângă exotismul unor zone cu arhitectură bizară, cam ce înseamnă arhitectura în sine : creația ținând de utopie, clădiri fabuloase fie și inutile, construcții ambițioase care par să strivească ființa umană - un întreg compendiu al nebuniei în piatră. Dar ce este mai frumos decât această nebunie în piatră? Ce poate fi mai sublim decât utopia unor arhitecți și a unor constructori? Mă gândeam, în context, că iarăși am ratat într-un fel momentul nebuniei autohtone intitulate „Casa poporului", pentru că merita să fi dus la Graz film pe această temă, ca să te aliniezi la megalomania generală.

Nu mă apuc acum să citez filme sau să înșir regizori. Am să povestesc „subiectele" a două documentare care m-au impresionat pentru că, în amândouă, arhitectura era în antiteză cu omul. Marele arhitect Alvaro Siza proiectează un oraș în Portugalia. Spații, culoare, geometrie - ce să vă spun? - un spațiu de-o extremă modernitate. Un spațiu superb în formă și cumva inutil. Inutil pentru că zona umană fiind de o sărăcie disperantă, modernitatea părea să nu aibă ce face în acel oraș. Nu „înțelegea" spațiul. Nu știa să-l folosească. Imaginația lui Siza nu le folosea celor care aveau câte o oaie și o droaie de copii sărăcăcios îmbrăcați. Și iată cum culoarele au devenit trasee pentru oi și cum casele nu sunt folosite, oamenii stând mai mult afară, între formele arhitecturale bizare - bizari ei înșiși într-un oraș halucinant. Al doilea subiect se referă la clădirea Parlamentului din Dacca - Bangladesh, realizată de celebrul Lois Kahn. Sărăcia Bangladesh-ului contrasta și ea cu uriașa clădire. Oamenii o folosiseră în legea lor. Și clădirea este degradată. Iar în locuințele lor, nevestele de senatori nu pun mâna pe aragaz, cu folosesc cuptoarele din lut. În schimb, uriașele săli de conferințe capitonate cu catifea, parlamentarii se urcă pe mese și bat cu sandaua în semn de protest. Sărăcia omului de rând se întinde alături de pauperitatea liderilor, ca o ciupercă peste o splendidă iluzie. Căci nu-i pot spune altfel decât iluzie acelui palat realizat de-a lungul a zeci de ani.

Evident, cele două filme nu au fost premiate. Arhitecții s-au simțit probabil lezați de „lecția" vieții la care au fost supuse proiectele lor. Au preferat filmele abstracte, animația supercomputerizată, demonstrațiile gratuite. Juriul mi s-a părut în căutarea unor noi stimuli vizuali, dornic de ceva nou - nu contează ce, dar ceva nou. Pentru mine, evenimentul cel mai important de la Graz nu a fost însă festivalul. Nici vizitarea orașului - un fel de Sibiu luminat feeric, nici pe departe degradat ca acesta. Importantă pentru mine a fost o emisiune TV, noaptea, o emisiune preluată de la Berlin: transmisia în direct a ceremoniei de decernare a *Premiilor Felix*. Un echivalent al Oscar-ului în Europa, festivitate care a adunat cam tot ce era mai bun și mai important în lumea europeană a filmului. Printre candidați - actrița română Maia Morgenstern, nominalizată pentru rolul din filmul înainte pomenit, *Balanța (Le Chêne)* realizat de Lucian Pintilie, despre care tocmai discutasem în altă ordine de idei. Singur într-un hotel-casă de cultură, în hol, priveam la TV cum se apropie momentul premiului de interpretare. Mare favorită-Sally Porter. O vedeam la masă, în avion, în filmul selecționat, în sală... Și undeva, în rândul al patrulea, mai era și Maia. „Da - spunea crainicul transmisiei - o altă nominalizată este o româncă, dar favorită este Porter". Și iarăși năvăleau complexele estice și umilințele, adică de ce Maia să nu fie favorită? Și apare plicul și camera TV se fixează definitiv pe chipul lui Sally și se aude „Cea mai mare actriță a Europei este... Maia Morgenstern!"

Balanța, regia Lucian Pintilie

Lovitură de teatru. Câteva secunde de stupoare dar fiindcă europenii sunt eleganți imediat se repliază și aplaudă, apoi ovaționează. „Dumnezeu m-a ajutat să trăiesc această clipă" spune Maia și apoi traduce tot ea în engleză și eu mă gândesc în acea clipă că uneori Dumnezeu trebuie să mulțumească și pământenilor care au în ei semnul divinului. Nu se termină bine episodul Maia și urmează alt favorit - francezul Claude Sautet, învins la rândul-i de un estic - Nikita Mihalkov (cel mai bun film - *Urga*).

Premiile Felix - patronate în acest an de Antonioni, bătrân, emoționat, semi paralizat, cu o mare suferință pe chip, laureat pentru întreaga lui activitate - mi-au arătat că, totuși, în fața talentului, în fața unor opere de excepție, jocurile obișnuite nu mai pot fi făcute. Criza de identitate mi s-a estompat, pentru că aveam evidența nu a unui certificat de recunoaștere, ci a unuia „de merit". Nu a mai contat faptul că pe aeroportul Otopeni, Maia a fost întâmpinată doar de soțul ei, actorul Claudiu Istodor. Nu mai conta că nu au fost reporteri și jurnaliști. Cu câteva seri înainte aflasem că în anul 1993 România a dat Europei pe cea mai mare actriță. Și astfel, la Graz, în Austria, nu a fost doar un festival, ci o vindecare de umilințe și de complexe.

Laurențiu DAMIAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Inima neamului

Evocam, de 1 decembrie, sufletul Blajului, una din principalele surse ale stării de conştiinţă ce a decis, în 1918, hotărârea de la Alba Iulia. Acel suflet – ipostază a conştiinţei de sine pe deplin limpezite a sufletului naţional – declanşat de episcopul martir Inochentie Micu Klein, întrupat în succesorii acestuia, arhiereii şi cărturarii blăjeni luptători, exprimat în seria actelor patriotice culminând cu acela al Marii Uniri şi-a avut mediul generativ în şcolile Blajului şi, implicit, în anexele lor: Biblioteca Centrală, Muzeul Blajului, Tipografia Seminarului din Blaj, cum şi, bineînţeles, în presa blăjeană. Tuturor acestora li s-au consacrat, în decursul timpului, studii istorice, amintiri, din care *Blajul*, menţionata „istorie în texte" întocmită de Teodor Seiceanu şi Ioan Buzaşi, reproduce pagini instructive. Instructive şi, în aceeaşi măsură, mişcătoare totodată – mai cu seamă cele ce introduc cititorul direct în ambianţa şcolară.

E realmente emoţionant să afli din reconstituiri exacte, din evocări inspirate cum arătau şi cum se învăţa şi se trăia în şcolile blăjene, care în secolul al XVIII - lea erau, după Iorga, „fără îndoială cele mai bune şcoli care puteau să existe pentru români" şi de la care fraţii de dincoace de Carpaţi au „împrumutat (...) o mulţime de lucruri". Dacă, potrivit credinţei lui Slavici, „soarele pentru toţi românii la Bucureşti răsare", nu încape îndoială că lumina lui îşi are izvorul, în bună parte, la Blaj. Ion Heliade Rădulescu spunea c' iar mai mult: „De aici a răsărit soarele românilor!" a exclamat el, în 1843, în oraşul de pe Târnave, în faţa vechilor lăcaşe de învăţământ. Câteva decenii mai târziu, Odobescu avea să observe şi el, descriind acelaşi orăşel, că „ţăria cea mare a românimei luminate de peste munţi" fusese, era şi, probabil, avea să fie „aici, pe piaţa Blajului, unde, ca o adevărată cetate întărită (...), stă acea mare mânăstire creştină (...) adăpostită de şcoalele naţionale ce o împresoară şi se umbresc sub ea". Acele şcoale erau, în înţelegerea scriitorului, inima „micii Rome" şi implicit a culturii române. „Inima, fala Blajului sunt şcoalele, şcoalele religioase şi şcoalele civile, seminariu metropolitan şi mare gimnaziu românesc, proptit şi acesta pe numeroase şi îndesate şcoale primare. În toate acestea, de un secol şi mai bine, furnică, fierbe şi clocotă fără încetare viaţa didactică".

Precedate de odobesciana descripţie, texte diverse, de la mici studii la un fragment din *Licean... odinioară*, romanul lui Agârbiceanu, recompun în Blajul detaliat aspecte caracteristice ale lumii şcolare din centrul Ardealului. Existenţa lumii aceleia se desfăşura ciclic, precum în mitul eternei întoarceri, momentele delimitative fiind începutul şi sfârşitul de an şcolar. Redeschiderea şcolilor după vacanţa estivală provoca spectacole de neuitat, mai ales pe vremea când nu erau trenuri. Curând după „Schimbarea la faţă" (6 august) – relatează Septimiu Popa, în temeiul spuselor bunicului său – mamele elevilor de pe tot cuprinsul Ardealului „se puneau pe lucru şi coseau ultimele cămăşi ale odraslelor, mai strângeau şi câte o groşiţă, să le-o înfunde în buzunar, la plecare, iar şcolarii îşi strângeau cărţile şi hârtiile. Încă prin 22 august, vreun şcolar din extremitatea Sălajului ori de pe la Satu Mare, însoţit de tatăl său, pornea la drum". Întâlnindu-se cu elevi din diferite sate, se formau caravane şi ţinutul transmontan se umplea de chiote şi cântece: „Ardealul era cutreierat de adevărate caravane de şcolari, cari făceau pedeştri drumul de câteva zeci ori chiar de sute de kilometri până la Blaj, cântând, chiuind şi ştergându-şi cu mâneca (nu existau pe atunci batiste) stropii de lacrimi (...) Pe la Blaj era o ceată respectabilă de vreo 50-60 de capete. La Apahida întâlneau alte caravane cari veneau de către Gherla, Bistriţa şi Maramureş. Cântând şi chiuind, caravanele înaintau, mărindu-se mereu". Ajunşi la destinaţie, copiii şi adolescenţii improvizau numaidecât, după cazare şi înscriere, aşa numitul „târg de cărţi". Fiecare elev – îşi aminteşte Ion Bianu – îşi scotea din lădiţa în care ţinea totul (hainele, hrana, felurite obiecte) manualele din anul precedent, spre a le vinde şi a-şi cumpăra altele, pentru clasa în care intra. „Vânzarea se făcea sau pe bani sau în schimb sau mai ades în amândouă aceste feluri (...) Fiecare îşi striga ce avea de dat sau ce căuta: <Româna de clasa I>, < Legendarul de clasa V>, Liviu, Ovidiu, Naturale, Maghiara etc., etc. Târgul se încălzea câteodată şi avea mare mişcare, care interesa mult pe şcolari".

La începuturile învăţământului blăjean, procurarea cărţilor, fie acestea manuale sau alte imprimate, era cea mai grea dintre toate problemele. „Azi încă - menţionează Lucia Protopopescu – se păstrează în biblioteci şi arhive cópii manuscrise de pe manuale sau explicaţiile profesorilor (...) trecute din generaţie în generaţie de tineri studioşi. Înşişi magiştrii copiau exerciţii, texte ample, fragmente din clasicii latini". Nu doar cărţile erau însă rarităţi, ci – din lipsă de hârtie – şi caietele. Copiii învăţău să scrie pe nisipul din piaţa catedralei, vara, şi pe zăpadă, în timpul iernii. Nimic mai firesc, în asemenea situaţii, decât strădania blăjenilor de a procura pe toate căile cărţi. Întrebat de Maria Tereza, la consacrarea lui, în paraclisul imperial, ce îşi dorea, cu acel prilej, episcopul Grigore Maior a răspuns fără ezitare: cărţi. Astfel s-au pus bazele bibliotecii blăjene centrale: prin donarea de către împărăteasă a dubletelor din propria bibliotecă.

Revelatoare date se găsesc în culegerea editurii „Demiurg" şi cu privire la condiţiile în care se învăţa pe vremuri la Blaj. Existând puţin spaţiu, şcolarii erau grupaţi în „table", corespunzătoare gradelor diferite de pregătire, şi dascălul îi învăţa pe unii buchiile, în timp ce alţii – până să ajungă la ei – silabiseau din bucoavnă sau din cărţi de ritual ori se trudeau să scrie. Nu mai puţin precare erau condiţiile de trai ale multor liceeni. Fiii de ţărani – dezvăluie Ionel Pop – veneau, „vara desculţi, iarna – aducând, pe lângă tăbliţă şi abecedar, şi două-trei despicături de lemn, şcoala neavând lemne de foc". Îmbrăcămintea băieţilor de la ţară unea cămaşa cusută de mamă cu „cioareci şi suman din lâna oiţelor de acasă, toarsă şi lucrată la războiul străvechi". Unii erau încălţaţi cu opinci. Acei care stăteau în gazdă, fiind aprovizionaţi de acasă, îşi epuizau proviziile repede şi, până şi le refăceau, nu aveau altă hrană decât „zeama lungă", „zeama de brăcinar", „zeama lui Sebasta", după numele bucătarului, oferită la seminar, împreună cu ce rămânea de la mesele teologilor, şi „ţipătul" primit o dată la cinci zile, de la Mitropolie. „Ţipătul" era o pâine de trei kilograme, deosebit de gustoasă, potrivit aprecierilor acelora ce au beneficiat de această „instituţie". Cât priveşte cadrul fizic al „orăşelului şcolilor", acesta era eminamente rural, elevii având, toamna şi primăvara, de înotat printr-un noroi „atât de bogat şi subţire încât eram mereu în primejdie să ne treacă peste cismele lungi până la genunchi" (Ion Bianu).

Toate neajunsurile erau învinse de tineretul şcolar prin sentimentul angajării, pe calea instruirii, în serviciul idealului naţional. „Fântâni ale darurilor", şcolile din Blaj, satisfăcând setea de cunoaştere,

William Hogarth

întreţineau în acelaşi timp şi intensificau conştiinţa îndatoririi faţă de neam. E revelatoare o situaţie evocată de Ionel Pop, concordantă cu toate rememorările de acelaşi gen ale absolvenţilor români ai unor instituţii de învăţământ (nu numai românesc) din imperiul austro-ungar. La o oră de cântări bisericeşti elevii îl roagă pe profesor, prin „ductor", să-i înveţe şi altceva, şi el, după ce pune să se închidă bine ferestrele, exersează cu clasa *Deşteaptă-te române, Hora Unirii, Cântecele Iancului, Hora lui Lucaci, Trei culori* şi alte cântece patriotice româneşti.

Parcurgând relatări precum cele menţionate, încerci un sentiment de admiraţie cu o nuanţă şi de invidie, poate, faţă de cei ce au învăţat la Blaj. După stabilirea la Bucureşti, unii mă considerau „blăjean" şi pe mine. Cu ironie, desigur. Cu maliţie. Nu am avut o asemenea şansă, am fost la Blaj doar de două ori, în trecere, la mari distanţe de timp. A venit, în schimb, aş putea spune, Blajul la mine, spiritul Blajului, mai precis. Sub înfăţişarea unor profesori. Trecând, în 1945, de la liceul clujean „Gh. Bariţiu", la nou înfiinţatul „Inochentie Micu Klein", câţiva dintre dascălii pe care i-am avut acolo erau veniţi de la Blaj: Coriolan Suciu, directorul liceului, profesor de istorie, poreclit de elevi Ghebeleizis, Virgil Stanciu, profesorul de română, poate cel mai bun din câţi ne-au predat, descris de Valeriu Cristea în *După amiaza de sâmbătă*, părintele Bucur, de română şi de germană, vârstnic, blajin, cumsecade, impulsivul profesor de franceză Ghiţă Pop, domolul, aproape adormitul Isaia Cristian, de naturale, ardentul tânăr Vasile Fernea, care ne preda istorie şi „educaţie civică". I-am portretizat succint, în nişte rememorări inedite; aş face-o şi aici, dacă ar fi mai mult spaţiu.

Pios omagiu se cuvine însă, evident, mai ales cititorilor şi acelor dascăli blăjeni care, în epoca eroică a învăţământului naţional, au dat întregului neam prin viu grai şi prin scris conştiinţa propriei demnităţi şi îndatoriri. ■

Un om din Ardeal

A mai căzut încă un om din Ardeal. Unul fără pereche. Aurel Martin a fost, încă de pe băncile Şcolii Normale din Blaj, unde ajunsese ca refugiat din Ardealul de nord, o personalitate. Avea toate calităţile unui tânăr cărturar îndrăgostit de fiinţa literaturii române, avea pasiune pentru studiul amănuntelor şi nuanţelor, intuiţia esenţialului, o memorie remarcabilă, calmul necesar discuţiilor, chiar disputelor cu colegii şi adversarii săi. Aceste calităţi intelectuale şi le-a dezvoltat, cultivându-le, cu o pasiune romantică şi cu o franciscană renunţare de sine, la Facultatea de litere a Universităţii din Cluj, sub îndrumarea neuitatului şi severului profesor Dimitrie Popovici, la o şcoală şi într-un timp care au dat criticii şi istoriei noastre literare nume ca Romul Munteanu, Mircea Zaciu, Dumitru Micu, Ion Vlad, Dimitrie Păcurariu, ca să mă opresc numai la cei mai apropiaţi ca vârstă.

Dar, dincolo de sobrietatea ştiinţifică, Aurel Martin avea, poate mai mult decât toţi ceilalţi colegi de generaţie, o sensibilitate aparte pentru poezie. Căci el a fost cel care a scris cele mai multe articole, eseuri şi cărţi dedicate poeţilor contemporani. Misiune nobilă şi ingrată în acelaşi timp, cunoscute fiind dificultăţile relaţiilor dintre criticul literar şi acest, prin excelenţă, *genus irritabile vatum*. Sunt convins însă că nici un poet adevărat nu s-a supărat pentru analizele făcute de Aurel Martin cărţilor de poezie. El era un critic franc, sincer şi drept, solid argumentat, mergând întotdeauna dincolo de suprafaţa cuvintelor, la idee, la depozitul subconştientului, la metafizică. L-au ajutat, vai, în această explorare continuă a zonelor abisale, nu numai darurile sale înnăscute şi cultivate, ci şi suferinţa fizică şi morală la care l-a supus, pe nedrept, de două ori, viaţa: o recluziune pentru curiozitatea de a citi cărţi interzise de cenzura stalinistă, ca şi boala care, în final, l-a lipsit de vedere, interzicându-i, astfel, şi ea lecturile.

Poeţii şi poezia îl vor regreta cel mai mult pe acest senior al criticii, ardelean de viţă veche, sobru, sever şi tandru.

L-am cunoscut şi l-am iubit încă de pe băncile liceului şi facultăţii, am colaborat apoi în redacţii, la ziare şi reviste diferite, în Cluj, Bucureşti, dar multe, foarte multe virtuţi şi sensibilităţi ale omului, ale excelentului editor care a fost le-am cunoscut şi înţeles mai bine abia într-o vizită a lui Aurel Martin la Atena, în 1979. Acolo, pe locurile unde a trăit patriarhul raţionaliştilor, Socrate (locuiam aproape de cartierul Alopekis), la doi paşi de grădinile lui Akademos, unde peripateticii îşi consumau gândurile înalte, ne-am confruntat şi noi părerile despre poezie şi rosturile ei în existenţa zbuciumată a omului contemporan, simţindu-ne amândoi mai liberi. Acolo mi-am dat seama de profunzimea credinţei lui Aurel Martin în poezia română contemporană, în vigoarea inepuizabilă a talentelor din ţara noastră, de simţul echilibrului clasic care îi domina întreaga fiinţă. Colegii greci cu care s-a întreţinut pe îndelete i-au admirat şi ei cultura vastă şi deschiderea universală a orizonturilor.

Căzând acum şi el, pe neaşteptate, în întunericul unde nu se mai pot citi cărţile, îi vom simţi cu toţii absenţa. Ne rămân doar cărţile sale, câtă vreme le vom mai putea citi şi noi. Ne va rămâne marea lui lecţie de demnitate în suferinţă.

Ion BRAD

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Soljeniţîn - 75

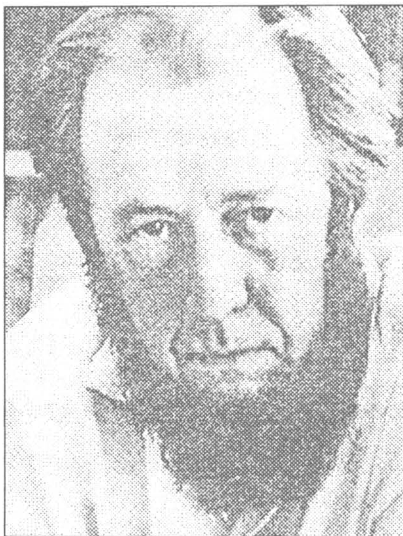
Numele celebrului scriitor rus ALEKSANDR SOLJENIŢÎN, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1970, fost deţinut politic, expulzat apoi din URSS pentru atitudinea lui protestatară şi stabilit din 1976 în SUA, este cunoscut astăzi pe toate meridianele. Purtătorul acestui nume fiind de-a lungul vremii admirat de unii, hulit şi calomniat de alţii, iar operele lui, începând cu faimoasa nuvelă *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*, apărută în anii '60 la Moscova, cu prilejul vremelnicului „dezgheţ" politic iniţiat de Hruşciov, continuând cu romanele *În cercul întâi* şi *Pavilionul canceroşilor*, cu zguduitoarea operă documentar-artistică *Arhipelagul Gulag* ce descrie, ca şi nuvela amintită, infernul lagărelor de concentrare staliniste, dar ilustrând naraţiunea cu nenumărate şi cutremurătoare cazuri concrete, continuând, de asemenea, cu volumul de memorii mereu reîmprospătat *Împungea viţelul un stejar* şi sfârşind cu grandioasa epopee *Roata roşie*, scriere ce reînvie, în peste zece volume, cu o uimitoare minuţie, forţă artistică şi fidelitate faţă de adevărul istoric, „zilele fierbinţi" ale anului revoluţionar 1917, în Rusia - fără a mai vorbi de dramaturgia şi incitantele sale scrieri publicistice - au tulburat mii de conştiinţe şi au declanşat aprige şi îndelungi controverse. Controverse ce încă mai continuă, scriitorul-disident devenind cu timpul o figură pe drept cuvânt legendară. Situaţie cu care el nu s-a împăcat niciodată, considerându-şi întreaga viaţă şi operă închinate nemijlocit patriei şi poporului său.

Această poziţie clară şi intransigentă este pe deplin confirmată şi de activitatea în plan artistic şi publicistic desfăşurată de scriitor în ultima vreme, pe aceleaşi coordonate înscriindu-se şi alocuţiunile rostite de Soljeniţîn în anii din urmă, mai cu seamă pe marginea unor evenimente de ordin politic petrecute în ţara sa natală.

Ar fi de notat astfel, în primul rând, că numai cu doi ani în urmă scriitorul a definitivat ultimul volum al epopeii menţionate, ce fusese planificată iniţial a avea douăzeci de părţi dar cuprinde astăzi numai patru. În afara proporţiilor acestei opere, care au întrecut cu mult prevederile iniţiale ale autorului ei, un alt motiv care l-a îndemnat să se oprească la partea (sau „nodul" ori „punctul nodal" cum i-a spus el) ce poartă titlul *Aprilie 1917* l-a constituit concluzia sa, potrivit căreia, spre deosebire de concepţia statornicită de-a lungul vremii în legătură cu evenimentele din Rusia acelui an, „...evenimentul principal şi decisiv de atunci l-a constituit revoluţia din februarie, iar nu cea din octombrie... "

În ceea ce priveşte publicistica lui Soljeniţîn, vii discuţii a stârnit eseul publicat în septembrie 1990 la Moscova, sub titlul *Cum să orânduim Rusia*? Considerat de unii ca având accente slavofile, eseul conţinea, totuşi, idei interesante şi utile pentru democratizarea Rusiei pledând, spre exemplu, în favoarea descentralizării tuturor structurilor fostului stat totalitar, fapt care, astăzi, a început să fie tradus în viaţă. Idei asemănătoare au putut fi găsite şi într-un alt eseu apărut în Occident şi intitulat *Pluraliştii noştri*, în cuprinsul căruia scriitorul îndemna la evitarea oricăror disensiuni între diversele grupări politice din Rusia şi la instaurarea unei conduceri care să izbutească a îndrepta ţara pe drumul unei veritabile democraţii şi al prosperităţii - eseu care, după cum vedem, nu şi-a pierdut actualitatea nici astăzi.

În septembrie 1992, la Televiziunea din Moscova a fost prezentat un film documentar despre viaţa şi activitatea lui Aleksandr Soljeniţîn, film realizat de către cineastul rus Govoruhin în statul Vermont din SUA, unde scriitorul locuieşte cu soţia şi cei trei fii ai săi. Cu acest prilej a fost exprimată ideea unei posibile reveniri a întregii familii în Rusia. Aceasta cu atât mai mult cu cât astăzi operele lui Soljeniţîn, cunoscute pe întreg mapamondul dar interzise altcândva în propria lui ţară, încep acum să fie editate şi aici, ba chiar în tiraje de masă, şi cunoscute, astfel, de către cele mai diverse categorii de cititori. Şi mai recent, în mai 1993, când a vizitat Moscova şi alte oraşe din ţara ei de origine, Natalia Soljeniţîna, soţia scriitorului, a vorbit despre această revenire ca despre un lucru sigur. Câteva luni mai târziu, la începutul lui

decembrie 1993, însuşi Soljeniţîn a confirmat intenţia sa de a se stabili, cu familia sa, în Rusia, precizând însă că intenţia respectivă urmează a fi realizată „nu mai devreme de luna mai 1994".

Ceva mai înainte, adică în septembrie 1993, invitat în Franţa pentru a participa, în departamentul Vendée, la comemorarea insurecţiei din 1793, scriitorul a rostit acolo un impresionant discurs, prin care - potrivit publicistului Arkadi Ghinzburg - şi-a reafirmat ataşamentul pentru patria sa unde, „... timp de aproape două sute de ani poporul a fost minţit, iar istoria falsificată... " şi unde speră că, în cele din urmă - potrivit unui mai vechi, devenit şi el celebru, aforism al său -, *nu se va mai trăi în minciună*.

În timpul călătoriei lor în Europa, scriitorul şi soţia sa au fost primiţi la Vatican, de către Papa Ioan-Paul al II-lea.

La 11 decembrie 1993, Aleksandr Soljeniţîn, a cărei operă face parte de pe acum din fondul de aur al literaturii universale, a împlinit vârsta de 75 de ani. În legătură cu această aniversare ce îi îndeamnă pe cititorii săi de pretutindeni să-i ureze viaţă lungă şi sănătate, pare potrivit să repetăm şi opinia exprimată recent de către criticul literar Boris Liubimov cu privire la activitatea de creaţie a marelui scriitor: „Fără îndoială, definitivarea epopeii *Roata roşie* a reprezentat un bilanţ. Nutrim, totuşi, speranţa ca acest bilanţ să nu fie decât unul provizoriu... "

Alexandru CALAÏS

Un poet al amurgurilor existenţiale

În noua sa carte, Mihai Sultana Vicol, poetul şi trimisul *României libere* la Chişinău, înscenează, cu multă însufleţire şi detaşare „postmodernistă"un spectacol de ordin existenţial cu un *Niciodată* poesc reactualizat. În cadrul acestui spectacol el îşi regizează cu dexteritate gesturile, expunându-le violent, cu efect spectacular, şarjându-le, accentuându-le, colorându-le cu pastă densă sau cufundându-le într-un *sfumato* al amintirii şi retrospecţiei. Trăirile se proiectează, fragmentar, eruptiv şi grotesc, pe un cadru-limită al amurgului, al toamnei şi al lui noiembrie. De fapt, situaţiile crepusculare şi autumnale sunt cele care îl trăiesc pe poet: ele sunt psihologizate, antropomorfizate şi animizate. Acest eu latent încarnat în spectacolele existenţiale ale amurgurilor toamnei, prevestitoare de frigul la fel de existenţial al iernii, asigură farmecul poemelor lui Mihai Sultana Vicol: iarba amară îşi scutură seminţele întunecate, macul se stinge într-o eternă umbră albastră, scuturându-şi de asemenea sămânţa neagră, copacii învaţă istoria vântului, pe seama căruia se pun toate răutăţile iernii care vine, mierla are cântecul tot mai întunecat, sălbaticul boz îşi scutură boabele deasupra izvorului albastru, zarea e tăcere şi lacrimă, neliniştitul vin duce povara întristatului amurg.

Sunt, în aceste stampe „metafizice" în sensul lui Salvador Dalì, pomenit într-o poezie, ostentaţie şi detaşare deopotrivă. Numele lui Trakl şi al pictorului spaniol nu sunt întâmplătoare: Mihai Sultana Vicol fructifică, cu note proprii, experienţa suprarealistă şi cea expresionistă, încredinţându-se automatismului psihic, surprizei miraculosului, „hazardului obiectiv", ca şi tentei halucinatorii, apocaliptice, impasului metafizic şi intensităţii violente a imaginii. Nu lipseşte referinţa livrescă în sensul intertextualismului postmodernist. În chip contrapunctic poetul dă expresie şi substratului sufletesc ingenuu, franciscan, fantoma Sfântului Francisc fiind readusă alături de cea a lui Esenin.

Spectacolul poetului cumulează secvenţele de trăiri radiografiate cu cele personificate ale amurgurilor fiinţei, cu cele de ordin intelectual şi chiar reportericesc (aluziile la realităţile basarabene, să zicem, şi detaliile autobiografice), în regie intrând,rând pe rând,în afara siluetelor sentimentale ale fiicelor, surorilor, Mariei Vasilievna, spectrele spiritualizate ale lui Panait Istrati, Dimitrie Stelaru, Carl Sandburg, Jack London, Isadora Duncan, Maiakovski, Ana Frank, Marilyn Monroe, Alfred Nobel, Brâncuşi, Nichita Stănescu.

Mihai Sultana Vicol este un concettist, excelând în definiţiile metafizice fulgurante: „Dalta şi-a călit-o/ în râsul ţăranilor,/ apoi a ascuţit-o de tălpile/ lui Dumnezeu" (*Brâncuşi*); „Anii mei/ devin pietre/ în fântâna/ din care amurgul/ se apleacă şi bea" (*Anii mei*).

Mihai CIMPOI

Mihai Vicol, *Amurgul şi alte poeme*, Galaţi., ed. Porto-Franco, 1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Charles CARRERE

Poezie înduminicată

Charles Carrère s-a născut în 1928, la Saint-Louis, în Senegal şi trăieşte actualmente la Poissy, o localitate cochetă aflată la câţiva kilometri nord-vest de Paris, locul de naştere chiar al lui Ludovic cel Sfânt.

Jurist, a lucrat în cadrul Consiliului juridic al „Agenţiei de cooperare culturală şi tehnică" din Paris. În prezent, este vicepreşedintele „Casei Internaţionale a Poeziei", cu sediul la Bruxelles.

Este membru al Societăţii poeţilor francezi, medaliat al Institutului de Ştiinţe Umaniste din Roma, laureat al premiului mondial de poezie mistică „Fernando Rielo" – Madrid.

Poemele selectate fac parte din ultimul volum intitulat „d'Ecume et de Granit" publicat de Institutul universitar de studii euro-africane.

☆☆☆

în depărtarea zorilor tiviţi de
spuma mării
perle de corali
înveşmântaţi în felii de seară
sub coaja oceanului
despică orizontul de fildeş
cu un clipocit de lumină

☆☆☆

iată hotelul dimineţii
coşul de pâine
cana de lapte
râsetele şi lacrimile ţării
copilăriei
naşterea vârstei colina anilor
înflăcăraţi

☆☆☆

toată noaptea am purtat
mijirea zorilor
către latitudinea în care trăieşti
aşteptam mângâierea
ridurilor vieţii mele
toată noaptea
în care locuieşti

☆☆☆

dă-mi mâinile tale
să le acopăr în căldura pumnilor
mei strânşi
aici este exilul meu
ancorat

la toarta unui golf unde se
odihneşte visul
înaintare înceată
furtuni încolţite
la prova vântului
în aripile corăbiei

Paris, 1968

☆☆☆

iată aici degetele-ţi de abanos
pielea-ţi de fildeş
făptura-ţi de granit
stânca cea neagră

☆☆☆

tam-tam-ul inimii
înflorate
ape subpământene
aroganţă a fluviului

☆☆☆

dansul
îmbrăţişarea lunii
cu pământul aţipit
pântecul tău evocând
visul înjunghiat

☆☆☆

ia-mă de braţ şi condu-mă
până departe
unde se pierd peştii migratori

☆☆☆

râvna serii
îndepărtată privire
curcubeu întins
marea îşi apropie obrazul
de răsuflarea soarelui

☆☆☆

vreau să dansez în seara asta
seara e rădăcina nopţii
dansul iniţiaţilor
în fundăturile timpului
la umbra luminii rătăcite
în muzica fluviilor eşuate
pe pietrele îndurerate
şi pe câmpiile deschise
de dezrădăcinarea copacilor
sub vânt

Prezentare şi traducere
de Mihaela ILIESCU

SPORT

Creanga norocului

Înainte cu multe săptămâni şi chiar şi în ziua tragerii la sorţi a grupelor pentru Cupa Mondială, eram convins că va trebui să dau foc tuturor amintirilor legate de triumful unor asemenea sărbători, ca să rămân doar cu arborele de lumini şi cântec numit Las Vegas. Latifundiarul de iluzii care sunt a pierdut şi de data aceasta. America, acest miracol al lumii, de mult intrată în cascadele mileniului trei, nu cunoaşte şi nu iubeşte fotbalul. Imaginaţi-vă o singură clipă că sărbătoarea aceasta s-ar fi petrecut la Rio de Janeiro. Brazilienii ar fi incendiat cu alcooluri volubile şi superstiţii fascinante imaginaţia planetei. Noi, latinii, cu greu înghiţim entuziasmul artificial, explozibil numai sub forma şuvoaielor de dolari. Sângele nostru arde-n fiere verde când bucuria nu urcă, tulburătoare, în toate literele fiinţei. Pentru că noi mergem la fotbal ca să intrăm în ţara minunilor gratuite. E limpede că, trăind în America, nu poţi, n-ai cum, nu găseşti drum pe care să te întorci în volutele visului, în himerele duminicilor fără moarte, în beţia glorioasă a mulţimilor tunând cu glasul oceanelor fiindcă Baggio, Maradona, Hagi, Romario au trimis mingea-n bară. America redevine copil numai când e vorba de politică. Atunci cade în doaga naivităţii.

Apelând la doi prezentatori din împărăţia de celuloid - Hollywood, creangă de aur bătută cu perle şi rodii nemuritoare! - actorul Dick Clark şi atât de frumoasa Faye Dunaway - organizatorii Cupei Mondiale ne-au dăruit o seară peltică, îndopată cu cântece de orb, cu giumbuşlucuri de actori născuţi din împerecherea unor zei androgini, cu starlete ca nişte trestii învăluite în mierea azurului şi, din fericire, şi cu insule de noroc. Mi-ar fi plăcut să bântuie o furtună de patimi tăvălită prin aurul şi argintul celui mai hulit şi mai dorit loc din lume. Fâşneţele de duzină, descoperind pulpe mângâiate doar de miliardari - avem şi noi mânzoaice de-astea, miliardarii ne lipsesc - m-au lăsat nepăsător şi rece. Tot ceea ce mi-a plăcut ţine de aruncatul zarurilor. Am avut noroc. Pentru prima oară cred cu tot sufletul că putem urca în primele patru echipe ale lumii. SUA nu ne pot înfrânge decât retrăgându-ne clauza. Elveţienii ne pot fura un punct cu arbitrii, având în vedere că pe pământul lor domneşte în splendide palate FIFA. Columbia, fără Pablo Escobar, va plânge cu boabe de haşiş sterp. Suntem, fară îndoială, cei mai tari din grupă. Şi vom face dreptatea după legea celor puternici: înhaţă potul cu masă cu tot şi lasă-le lor numai tristeţea, pustiul şi umbra tigrului care eşti. Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro